

Kerekes Tamás

Először a lámpát!

2016

TARTALOM

Stephen Davis: Jim Morrison élete-legendája-halála

Jean-Gabriel Causse: A színek hatalma

30 másodperc filozófia

Bán Zsófia: Turul és dínó

Bruck András: New Yorkba zárva

Cathy Kelly: Párizsban kezdődött

Esterházy Péter: Hasnyálmirigynapló

Márai Sándor: Fedőneve: Ulysses

Toby Young: Hogyan veszítsük el barátainkat és legyünk magányosak

Szczepan Twardoch: Morfium

William Boyd: Solo

Závada Pál: Egy piaci nap

Tolvaly Ferenc: A Zsolnay kód

Egy vadnyugati, füstös ivóban haramiák pókereznek whisky-marta arccal. Köztük az egyik martalóc, félszemén kötés, „Csalás!” rikkantással felrúgja az asztalt. Mindenki felugrik. Az első eldördülő lövés a félszemű egészséges szemét találja el. Örömében felrikkant: Ez az fiúk! Először a lámpát!

Stephen Davis: Jim Morrison élete-legendája-halála

Cartaphilus Kiadó

Jim Morrison már évtizedek óta halott, de még mindig baj van vele. Delejes figura volt a hatvanas évek Amerikájában: lázadó költő, borszerelésbe öltözött istenség, aki gyorsan élt, fiatalon halt meg, s akinek Párizsban hagyott holtteste sem volt egészen rendben - arról nem is beszélve, hogy már oda is a törvény elől menekült. Fénykorában az írók meg a kritikusok majd megszakadtak az igyekezettől, hogy ezt a rendhagyó alakot valahogy sikerüljön be-skatulyázni. („Egy angyal a kegyelem állapotában és üzekedő kutya”, mondta róla valaki.) Korának legnagyobb amerikai rocksztárja volt, akiről rengeteget írt a sajtó, de életének, verseinek és zenéjének a titkai még most, három évtizeddel később is megfejtésre várnak.

„Kedvesem, fáj, hogy ezt kell mondanom:
tegnap még szerettelek, ma már gyáván elfutok.
Ez csak egy levél, szavakba önteni nem tudom,
nem hazudok neked, nincs miért maradnom.

Még annyi mindent mondhatnék neked,
mégis évek óta írok egy levelet.
Csak egyetlen sornyi hazugság - röviden:
„Már megtanultam élni nélküled.”

Halálom napja a legbensőségesebb magányom.

Ismerem azokat a szavakat, amelyeket még ki sem ejtettél.
Már tudom hová tartasz, mikor még el sem indulsz.
Tudok a féltett titkaidról, amiket mélyen elrejtesz.
Mindent tudok rólad, kedvesem. Nem vagyok kém, csak szeretlek.”

Jim Morrison megkísérelte tűzbe borítani az éjszakát. A Doors szólóénekesként öngyilkos küldetést teljesítő, keserű szavú igehirdetőként megpróbálta nemzedékét eltéríteni az általa börtönnek tartott társadalmi és szexuális konformitástól. Látnok volt, mester, költő, iszákos és biszexuális mindenevő. Magát és a zenekar többi tagját „erotikus politikusok”-nak nevezte és makacsul arra buzdította hatalmas közönségüket - a veszélyes hatvanas évek sűrűjében -, hogy törjenek át az érzékelés ajtóin egy magasabb szintű, transzcendens tudatosság felé, s hagyják maguk mögött az elgépiesedő családi kondicionálást. A Doors-koncertek vitték a sámánszertartásokhoz legközelebb a rock közönségét: harci dalok ritmusai lüktettek és az intimitás fokozhatatlan volt. A Doors érezni és érzékeltetni tudta a hatvanas évek végének nyugtalanító, fenyegető légkörét, amely úgy fojtogatott, mint a könnygáz - és tette ezt hipnotikus erővel. A puritán Amerika minden fontos szexuális tabuját kikezdte, és egy frenetikus politikai kirohanásában még magát a bosszúálló Nixon kormányzatot is megfenyegette, tiltakozásra, lázadásra szólítva fel közönségét. Az eladott Doors albumok száma e könyv megírásakor ötvenmilliónál tart, és egyre csak növekszik. Ahogy ő megélte ezeket az idöket, az érzékek teljes összezavarásával, de tudatosan - Jim megértette a kor lényegét: az új vallási víziók sorát, a spirituális válságot, a politikai nyugtalanságot, a faji lázadásokat, a merényleteket, és felismerte a ritka alkalmat is a megújulásra. A hatvanas évek ígéretei sosem teljesültek, de egyes kezdeményezések ma már jól láthatóan ebben a korszakban kezdtek körvonalazódni. Így az integráció, az emberi jogok érvényesülése, a „globális falu”, valamint a Kelet és Nyugat közeledése. Jim Morrison lélekben végigautóstoppolta ezt a vidéket, akár egy országúti gyilkos, és rejtélyes módon a Doors-dalok sötét és nyers üzenete még mindig képes megfertőzni minden tizenévest. Van valami borzalmas, mélyen megindító és szörnyű emberi Jim Morrison tragikus történetében. Első pillanatra nem mond mást, minthogy hogyan tett tönkre

a hirtelen jött nagy siker és a rosszul használt szabadság egy fiatal amerikai költőt. De ha kicsit mélyebbre nézünk, meglátjuk, hogy Jim Morrison kezdeti tombolása és őrjöngése átalakult: művészete érettebbé vált, a tapasztalattal együtt megjött a kifejezés pontossága, mely bántó élessége ellenére is szép volt és végzetesen profetikus. Megindító könyv.

„Elvesztünk egy ősi
fájdalom-vadonban
hol minden gyermek
őrült s beteg
minden gyermek beteg
s a nyári esőért remeg.
A jövő bizonytalan,
s a vég mindig közel van.

Tudomást sem veszek róla,
de távoli tájakon
már körvonalazódik a halálom.

Megszülettem és halálra ítéltél.
Nem hibáztatlak.”

Jean-Gabriel Causse: A színek hatalma

www.partvonal.hu

Ebben a könyvben minden benne van, amit a színek hatalmáról tudni kell, lehet, vagy illik. Hasznos, szórakoztató, és helyenként kellően meglepő! Főleg annak, aki nem tudja, hogy voltaképp a Hold egy sötét égitest, mely fényét a naptól kapja. Annak aztán főleg.

Goethe és Newton még nem írt róla - holott nagyon egyedi színelméletet állítottak össze-, hogy a libafosban százszor több árnyalatot képes észrevenni az, aki erre született. Létezik egy felfedezés, mely szerint a férfiak 10 %-a, míg a nők fele rendelkezik a szemben egy negyedik típusú színérzékelő receptorsejttel, és ezek az emberek sokkal precízebben érzékelik a sárga, narancs és vörös árnyalatait (politika kizárva - a szerző megjegyzése, by Rajkó Félix). Az elbűvölő modorú könyv több tévhitet is eloszlat, pl. azt, hogy nem a szemünkkel látunk, hanem a tarkónkkal, tehát a színkeverés nem a szemünkkel történik, mint hinnénk, hanem az agy nyakszirti régiójában. Jut eszembe, hogy minden általam kérdezett nő majdnem minden esetben másképp fogalmazta meg a klitorális és a vaginális orgazmus különbségét, de ez egy pizszokul bonyolult probléma, jobb, ha a színeknél maradunk, holott és megjegyezném, hogy a klitoris közlebb operálása a vaginához megváltoztathatná „az érzetet”. Így lehet az, hogy a szerző szerint félhomályban nem a macskánk lesz szürkébb, hanem a szemünk „alszik”. A könyvben az is jó, hogy nem egyetemi tankönyvi definíciókkal dolgozik, hanem olyan fogalmakkal, amiket mindenki megért. A szemem, ha jól van a színérzékelés megalkotva, jó, ha nem lát zöldesvöröset vagy kékessárgát. Ha igen, akkor nagy baj van. De gyakorlati eredményekre is hoz példát a jeles szerző: „A szemünk, amikor egy színt néz, akkor automatikusan megalkotja az adott szín komplementerét, melyet a környező tárgyakra vetít. Nagyon jó példa ennek ellensúlyozására a műtőben alkalmazott zöld szín, mely nagyon jól semlegesíti az operációs felületet uraló vér vörösének utóképet.” Agyátültetésnél még ennek nagy hasznát veszem. Hisz én most is úgy gondolom, hogy a fekete a fehér legsötétebb árnyalata, és fordítva, s hogy a szürkének hány árnyalata van, azt csak a jó isten tudja, mindenesetre ötvenet már megírtak belőle.

De az agyunk a színeképelemzésként néha önállósítja magát. Így pl. amikor egy banánról fekete-fehér képeket nézegetünk, agyunk a fekete-fehér fotón a szürkét rendre sárgának, zöldnek és pirosnak kódolja. (Kitűnő reprodukciók a könyvben - by Rajkó Félix). Sok helyt él szórakoztató hasonlattal a szerző. Így például megmagyarázza, hogy ha egy reggel, kenyérpirítás közben észrevennénk, hogy a kenyérpirítónk szála a narancsvörösről kékesre vált, akkor gyorsan társázzuk a tűzoltókat. S ha esetleg túlélünk az eseményt, akkor gyorsan lépünk kapcsolatba a Guinness Rekordok könyvével, hisz ez azt jelentené, hogy több mint 10 000 fokon készítettünk pirítóst (Celsiusban). Jó tudni, hogy a citrom vörös fényénél fehérnek látszik, zöld fényénél barnának. A citrom kizárólag fehér fényénél citromsárga színű. A színek hatásairól is nagyon sok fontosat közöl a szerző. Sosem tudtam volna meg a könyv nélkül, hogy a taxik színe miért sárga, ha nem olvastam volna, hogy a sárga és a fekete a két legnagyobb kontrasztot jelentő szín érzékelésünkben, s hogy Picasso „kék korszakának” az lehetett az oka, hogy a festő az idő tájt gyertyafényénél festett, mesterséges fényben vagy akár természetes fényénél ez kissé kék árnyalatot idézett. A könyv nemcsak sokat foglalkozik a színérzékeléssel, de sok gyakorlati tanácsot oszt ruhasalonoknak, lakástextilárusoknak, lakberendezőknek, belsőépítészeknek, dekoratőröknek stb. A kötet színérzékelésből jeles, s gyakorlati, praktikus ötletek motivációs bázisa is. Így pl. az eszközök a fehér színre huszonöt szót használnak, ellenben az idő is komoly faktor, az ókorban a fehér egy nagyon fényes sárgának számított, a fekete meg a legsötétebb kéknek. Arisztotelész korában csupán öt színről beszéltek, ma már 3 millió színárnyalatot különböztetnek meg, de a színes tévék reklámkampányának nyolcmillió száma kissé eltúlzottnak tűnik nekem.

Rajkó Félix

A kiadó:

Jean-Gabriel Causse, a Párizsban és Tokióban élő színdizájner a színeket nemcsak esztétikai szempontból közelíti meg, hanem számításba veszi azok ránk, az érzékelésünkre, viselkedésünkre gyakorolt hatását is. A negyvenöt éves férfi a Francia Színbizottság tagja, színnel kapcsolatos eseményeket szervez, Japánban az Onward textilcsoport munkáját segíti, valamint tervezett már színdekorációt egy pszichiátriai klinikának is. Mindezek mellett a szerző szakterülete a magánlakások, boltok belsőépítésze, a textilipar színeinek és különféle áruk csomagolásának megtervezése. „A színek hatalma” 2014-ben jelent meg Franciaországban, és komoly ismertséget hozott a kreatív szakember számára. Jó könyv ez szülők számára is, mert meg lehet általa majd válaszolni olyan kérdéseket, hogy miért vörös a Nap reggel és este, miért kék az ég, és miért fehérek a felhők. Huncut kedvemben olvastam könyvet, ezért idekíváncozik Matisse megjegyzése (a méret a lényeg?), azaz „Egy négyzetméternyi kék sokkal kékebb, mint egy négyzetcentiméternyi.”

30 másodperc filozófia

www.partvonal.hu

Az átkos kádári rendszerben jártam az ELTE filozófia szakára. Komikus, és üdítő volt Pais István többrendbeli rendkívül színvonaltalan, de legalább bátor kirohanása a marxizmus ellen. A dialektikus materializmus nevű tantárgyat, amelyről a mai napig nem tudom, hogy micsoda, a tanszék vezetőjének felesége, Szigeti Józsefné tanította, erős oroszos akcentussal. Valami Anyeginről beszélt, amiről nekem a hófödte orosz sztyeppék irdatlan sivársága jutott eszembe, és a soha véget nem érő másnaposság erőfeszítései közt tartóztattam meg magamat, hogy Anyegin és a bolsevizmus kapcsán ki ne rohanjak a teremből. Csak később fejtettem meg, hosszú évek múltán, hogy Anyegin az az anyagit jelentette volna, s valami homályos kapocs fűzte volna a tudathoz és a szellemvilághoz, de a kapcsolat tartalma számomra máig homályban maradt. Azonban Pais tanár úr osztotta meg velünk Herakleitosz gondolatait, fragmentumait is, pl. azt, hogy „Nem lehet kétszer ugyanabba a folyóba lépni”. Mint kiderült, a tanítványok megpróbálták tovább fejleszteni a fragmentumot. Nekem Protagorasz megoldása tetszett a legjobban, miszerint: „Egyszer sem lehet a folyóba lépni.” Aztán valamilyen ok miatt félbeszakadtak filozófiai stúdiumaim, mint ahogy elmaradt a Lukács György által a nyolcvanas évek elején is hangoztatott ígéret, hogy eljön majd még a marxizmus reneszánsza. Nem jött el, de figyelmem az úgynevezett rendszerkritikára koncentrálódott, és időnként megnéztem a könyvek közt, hogy hol tart a szakma. Így bukkantam erre a bájos, tudományosan alapos, rendkívül olvasmányos, kiválóan illusztrált kötetre. Instant filozófia, látom a vádat az interneten. 160 oldalon nem lehet csodákat művelni, s az illusztrációk is elvesznek a szövegből, igaz hozzá is adódnak a szöveg szemantikájához. Nézetem szerint a kötet, hiányosságai ellenére (a Revizor. c. online lap a Wittgenstein értelmezésbe kötött bele pl.) is klassz, jobb, lényegesen, mintha egyáltalán meg sem jelent volna. A könyv utal a Mátrix c. filmre is, egyik gondolatmenetét is a filmből meríti. 160 érthető oldal az egyik legcsodálatosabb tudományról, arról, hogy az a feladatunk, hogy felismerjük, hogyan kell élnünk. Ehhez képest egy szakavatott filozófiatudor láthat pontatlanságokat a kötetben, de minek. Akkor nem érti a könyv jelentőségét.

A kötetről a www.revizoronline.com leszedi a keresztvizet: „Tartalmilag pedig pont azt nyújtja a Barry Loewer által szerkesztett könyv, amit a címében ígér; a korszellem minimálkommunikációs trendjeihez alkalmazkodva arasnyi bekezdéseket a nyugati bölcselet bő kétezer éves történetéből.” Néhol azonban a cikk nem hagyhatja ki a kötet érdemeit sem. „A kiadvány legfőbb érdeme, hogy a többi hasonló vademecumhoz képest valamivel szélesebb időhorizontot ölel át. Miután sorra veszi a szóban forgó tudományág evidens és obligát alakjait (Arisztotelész, Szókratész, Platon, Kant, Hegel, Marx, Frege, Hume, Nietzsche, stb.), komoly örömünkre nem torpan meg Wittgensteinnél. A jelenkori gondolkodókból is szép számmal merít, így Heidegger és Sartre után terítékre kerülnek Ryle, Kuhn, Popper, Gödel, Fodor, Derrida, sőt Putnam és Chalmers a ma szempontjából abszolút releváns gondolatai is.

Persze örök dilemma, hogy szerzők vagy témák szerint okosabb-e haladni. Utóbbi talán azért szimpatikusabb nekem, mert ha egy szerzőnél ismertetjük önellentmondásait, pálfordulásait, az a fejezet gyorsan hozzáférhető tanulságát gyengíti. Problématörténeti rekonstrukciónál ellenben a viaskodó válaszok bemutatása éppen hogy emeli a tárgyalásmód fényét, amennyiben az egymást kölcsönösen kizáró elemek jó esetben megindítják az olvasó fantáziáját. És éppen ez volna a filozófia: a gondolkodás tudománya. Itt azonban egy jóval szerényebb ambícióval találkozhatunk: az olvasó megkapja két-három mondatos válaszait - igaz, jellemzően olyan kérdésekre, melyeket a kontextus és az előzmények ismerete nélkül gyakorlatilag kizárt, hogy helyesen értelmez.”

Kompakt tudás fél perc alatt - ígéri a Partvonal Kiadó 30 másodperc... címmel megjelentetett tudományos-ismeretterjesztő könyvei; a Nagy-Britanniában tavaly indult sorozatból magyarul a filozófiával és a közgazdaságtannal foglalkozó kötetek olvashatók először. A széria kötetei egy-egy tudományterület ötven-ötven legfontosabb, legnagyobb hatású elméletét, iskoláját foglalják össze tömören és közérthetően - mondta a Partvonal Kiadó felelős szerkesztője - s amit a kötet vállalt, azt jórészt be is tartja. (www.irodalmijelen.hu)

A 30 másodperc filozófia című könyv valójában egy filozófia gyorstalpaló, új olvasási módszer modern olvasóknak. Megoldást ajánl akut időhiányban szenvedő diákoknak, elfoglalt üzletembereknek, valamint mindenkinek, aki arra hivatkozva bújta ki eddig az olvasás alól, hogy erre neki nincs ideje. Ugyanakkor hasznos forgatnivaló azoknak, akik a már meglévő tudásukat szeretnék egy kicsit felfrissíteni. Elérkezett az idő az olvasás módszereinek megreformálására. (www.olvasoteremblog.com)

A kiadó:

A legfontosabb filozófiai elméletek röviden

Julian Baggini - Kati Balog - James Garvey - Barry Loewer Jeremy Stangroom

Gondolkodom, tehát vagyok, egzisztencializmus, paradoxon, szókratészi módszer, dekonstrukció... Naná, hogy neked is ismerősen csengenek ezek a kifejezések. De vajon tudsz róluk eleget ahhoz, hogy beszállj egy izgalmas vitába, és el tudd dönteni, ki az, aki valóban ért a filozófiához, és ki az, aki csak filozofálgat? A 30 másodperc filozófia című könyv forradalmian új módszert választott a filozófiatörténet 50 legfontosabb iskolájának és irányzatának bemutatására. Megkértünk néhány népszerű filozófiaprofesszort, hogy egy kicsit hagyják abba a fejtörést a jelentés jelentésének mibenlétén, és magyarázzák el nekünk a sokszor bizony „elvarázsoltnak” tűnő filozófiai elméleteket röviden és lényegre törően, egyenként nem több mint 300 szó és pár színes kép segítségével. Könyvünkben sok olyan érdekes és meglepő, okos és felkavaró gondolattal lehet találkozni, amelyeken évezredek óta szórakoznak-marakodnak a tudósok, és persze a hétköznapi emberek milliói. Érdeemes belelapozni, hogy miről is van szó...

www.partvonal.hu

összeállította Kerekes Tamás

Már eddig is túl sok ember halt bele abba, hogy nem olvasott elég Kerekes Tamást.

Bán Zsófia: Turul és dínó

Az emlékezetpolitika csődje

Magvető Kiadó

„Jó néhány éve, egy gyerekpszichológus barátom mesélte, hogy egyszer csak arra lett figyelmes, hogy szinte minden tinédzser-korú páciense ugyanarra a filmre, és ugyanannak a filmnek az alakjaira, szereplőire hivatkozik, amikor az álmaihoz, a vágyaihoz, a belső világához vagy egyszerűen az énképéhez keres hasonlatokat, képeket. S mivel addig még nem látta e filmet, úgy döntött, nem tehet mást, elmegy és megnézi, hogy jobban megértse fiatal pácienseit, hogy közelebb kerüljön hozzájuk. Ez a film *A csillagok háborúja* volt, s a bemutatása óta talán csak a *Mátrix*nak volt megközelítően ekkora hatása erre a korosztályra (egy eggyel fiatalabbra pedig a *Harry Potter*-jelenség irodalmi és filmes változatának). S talán nem nehéz belátni, mi is volt az, ami ezekben a filmekben akkora erővel tudott hatni: a mítosz, egy erős mítikus világ, ami közösségi élménnyé, alternatív világgá s alternatív kultúrává tudott válni. Ez a nem múló igény az, amit Hollywood már nagyon korán felismert, s többnyire ennek kielégítése vezeti őket a mai napig, amikor egy-egy szuperproduciót készítenek elő.

Pedig nem biztos, hogy mindnyájan olvasták Nietzsche *A tragédia születése* című opuszát, amelyben a mítoszkérésről, mint a modernizmus hiánybetegségéről ír: „Mi másra is vall a kielégületlen modern kultúra csillapíthatatlan történelmi szükséglete, mire, hogy számlálhatatlanul szedegeti össze, gyűjti maga köré a más kultúrákat, mire az önemésztő ismeretszomj, ugyan mire is, ha nem arra, hogy elhagyta őt a mítosz, hogy elvesztette mítikus hazáját, a mítikus anyaföldet?”¹ Szavai a kortárs kultúrára nézve talán érvényesebbek, mint valaha, s ha e mítoszok lokálisan nem állnak rendelkezésére, akkor az immár lokálissá vált globális mítoszokból merít. Ha nincsenek hazai „sárkányok”, akkor helyettük a globális „dinoszauruszok” fogják a kollektív képzeletet fogva tartani. Ám ha mégis akadnak hazaiak, akkor bizonyos történelmi konstellációkban - lásd pl. a rendszerváltással felszínre törő nemzeti identitás kérdését, és ennek gátlástalan politikai manipulálását - nagyobb hatást tudnak kifejteni a kollektív képzeletre, mint a globálisak. A kérdés csak az, hogy ki tematizálja a „sárkányokat”?

Kell-e mondani, hogy az amerikai pop kultúra sem volt soha mentes a politikai, ideológiai megfontolásoktól, noha a mára már globalizált változata felől nézve könnyen tűnhet úgy, hogy csupán egy profittermelésre optimálisan kialakított gépezetről van szó. Olykor talán nem árt felidézni, hogy bizonyos, mára már globálissá vált, amerikai tömegkulturális termékek (figurák, mítoszok, mítikus történetek) hogyan függnek össze az amerikaiaknak a történelemhez, illetve saját történelmükhöz fűződő szemléletével. Egy olyan kultúrában, amely a történelmi kontinuitás eltörlésére épült, a történelemnek nyilvánvalóan egészen más formát kellett öltetnie, s e formának ugyanakkor összhangban kellett lennie a projektálni kívánt nemzeti énképpel. Éppen ezért, az új világ - amely, kolonizáló jellegét elkendőzendő, egyúttal az Ígéret Földjének megvalósult változataként proponálta, sőt propagálta (marketingelte) magát -, különösen a tizenkilencedik századtól, az úgynevezett amerikai reneszánsztól, azaz a nemzeti identitás megerősödésének idejétől fogva egyre inkább olyan mítikus idősíkokhoz (és természeti erőkhöz) kötötte magát, amelyek nemcsak megkülönböztették más (elsősorban európai) kultúráktól, hanem lehetőleg túl is tettek rajtuk dimenzióikat és mítikus potenciáljukat tekintve. E mítikus idősíkok egyfelől a földi, prehistorikus és/vagy biblikus időket, másfelől az űrbéli, mondhatni poszthistorikus időket jelentették, s mindez egyesült egy olyan nemzet-

¹ Friedrich Nietzsche: *A tragédia születése* (Európa Könyvkiadó, Mérleg sorozat, Budapest, 1986), 189. o. Kertész Imre fordítása.

képpel, amelyik a Természet Nemzeteként jelent meg a kollektív tudatban. E Természet, illetve annak ideálképe megint csak nyilvánvalóan elhatárolódni kívánt a szelíd, európai természettől, melynek „lágy ölé” andalodva költötték poémáikat az egyes nemzetek költői; nagysága, vadsága, szépsége és félelmetes volta olyan fennkölt (*sublime*) képet sugallt, melyet az európai természet soha nem remélhetett elérni vagy utolérni.

A nemzeti identitás megerősödésének, valamint Amerika nagyhatalmi szerepe növekedésének időszaka, nem véletlenül, egybeesik az amerikai populáris kultúra megerősödésének időszakával, mely kultúra a nemzeti énkép rugalmasan alkalmazható és kiválóan terjeszthető hordozójának bizonyult. Aki például valaha is elmerengett már az amerikaiak által kreált, s időközben világszerte elterjesztett dinoszaurusz-mánián, annak nyilvánvalóan ebben a kontextusban kell e jelenség okait keresnie.² Az európai, klasszikus archeológiai érdeklődést mintegy szükségből (hiányból) „kiváltandó”, a tizenkilencedik század végétől Amerikában egyre jobban előtérbe került a paleontológiai érdeklődés, amely tökéletesen ötvözte az amerikai természet-mániát a tudományos-technikai felfedezések iránti olthatatlan lelkesedéssel (lásd a huszadik század elejétől a nagyközönségnek szánt tudományos ismeretterjesztő, meg a dínó-kiállításokat, mint a korabeli pop kultúra egy formáját). A dinoszaurusz azonban nem csak a hiányzó, legitim eredetmítoszt helyettesítette, hanem egyúttal hatalmi szimbólummá is vált, amely olykor alakváltozásokon ment át, s például épületek formáját öltötte (lásd pl.: Empire State Building, illetve az utóbb leigázott szörnyként, erősen szimbolikus töltettel összeomló Twin Towers). A huszadik század második felében mindez a pop kultúra egy új hatalmi ágazatával ötvöződött, nevezetesen a hollywoodi filmiparral, melynek nyomán olyan nagyhatalmú, témáját és figuráit tekintve globális exportra is alkalmas filmek jöttek létre, mint a *Jurassic Park* (illetve az utópikus jövőidőbe transzponált mítoszt megjelenítő *Csillagok háborúja* - de említhetnénk olyan korábbi példákat is, mint a pop kulturális ikonná vált, 1933-as *King Kong*, melynek gorilla főhőse nem véletlenül, egyszer csak éppen az Empire State Building tetején találja magát - s aki, szintén nem véletlenül, egy olyan szigetről származik, ahol még élnek dinoszauruszok, akikkel Kong meg is mérkőzik a filmben). A dinoszaurusz, miként azt Boym is megjegyzi, az amerikaiak mitikus egyszarvúja lesz. Tegyük hozzá, hogy az új változat még a réginél is jobb, tökéletesebb, mert egyfelől, mitikus voltát kihalt státusza garantálja, másfelől azonban megfellebbezhetetlenül valóságos (tudományosan autentikus) és egyetemes is, s ezért kiválóan exportálható, eladható. A computer-technikával reanimált dínó egyúttal *re-animálja* (újfent lélekkel-élettel tölti meg és megtestesíti) az amerikai nagyhatalmi ambíciókat - ha ezek, adott esetben, „csupán” kulturális síkon értelmezendők is.

Itt azonban éppen arról van szó (és ezért az iménti idézőjel), hogy az amerikai nagypolitika nyilvánvalóan idejekorán felismerte e kulturális sík (lásd: *soft power*) felbecsülhetetlen jelentőségét - más szóval: hatalmát - bel- és külföldön egyaránt. Ugyanis, ha a '68 után született nemzedékeknek hiányzik a valóságos, kollektív élmények- emlékek alapján kialakított, kollektív történelmi emlékezete, akkor szükségképpen azt a kollektív emlékezetet, azaz *kultúrát* fogják fogyasztani, amit kínálnak nekik. Akié a „sztori”, azé a hatalom - erre (a csak látszólag egyszerű képletre) jöttek rá már akkor, amikor szerte Európában (sokhelyütt, így például nálunk is, a mai napig) az úgynevezett magas kultúra elefántcsonttornyaiból még gögösen lenézték/lenéztek a populáris kultúra jelentőségét, vivőerejét. S ennek fényében nyilvánvalóan az a központi jelentőségű kérdés, hogy ki kerül abba a pozícióba, hogy ezt a kollektív emlékezet-pótlékot gyártani és fogyasztatni tudja.

² Lásd erről pl. Svetlana Boym: „The Dinosaur: Nostalgia and Popular Culture” in *The Future of Nostalgia*, pp. 33-39. (New York, Basic Books, 2001), vagy W. J. T. Mitchell *The Last Dinosaur Book: The Life and Times of a Cultural Icon* (The University of Chicago Press, 1998).

Egy fundamentális, meghatározó jelentőségű, közös emlék- és élményhalmaz (azaz „mitikus haza”) híján, valamint egy azt pótolni képes ideológia híján úr keletkezik a fiatal generációk életében, amely rosszabb történelmi csillagzatok alatt veszélyes örvényként képes viselkedni, ami könnyedén beszippantja a kellő tudással, információval nem rendelkező, s ezért védekezésre képtelen fiatalokat - és ez, ha manapság Magyarországon körülnézünk, nyilvánvalóan nem holmi sci-fi-ből kölcsönzött vízió. Autentikus (pszichológiai terminussal) „saját-élmények” híján, pótélményeket fognak keresni, s nyilván annál fognak vigasztalódni, aki először képes olyasmit nyújtani, ami sikeresen enyhíti hiányérzetüket³ - s ha más nincs, akkor akár droggal, alkohollal, agresszióval. Jól emlékszem a reménytelenül üres hetvenes évekre, gimnazista-koromra, amikor - persze csak titkon, és még magam előtt is szégyellve - arra gondoltam, hogy még a zsidók háború alatti meghurcoltatása is jobb volt ennél a szürke nihilnél, s tulajdonképpen azt sem bántam volna olyan nagyon, ha (az akkoriban falt, háborús regényekben olvasottak alapján) egy napon besétál az osztályba a Gestapo, felállítja a zsidókat a padokból és elvisznek minket - legalább *történne* valami, gondoltam, mi több, legalább egy történet, egy közös történet részese lehetnék (ezt már csak most, utólag mondom), s már-már irigyeltem családom tagjait, akiknek ilyesmiből bőven kijutott... El lehet képzelni az (akár tudattalan) elkeseredésnek azt a fokát, ami ilyesfajta, súlyosan zavaros gondolatokra sarkallt. Az előző nemzedéknél a háború után gondosan elvégzett emlékeztetőről, és az ebből következő tabusított témák egész sorának köszönhetően, nem volt mibe, hogy úgy mondjam, *mentálkulturálisan* megkapaszkodni. Mint egy porhanyós talajban megkapaszkodni képtelen fa, a levegőbe kiálló gyökereinkkel folyton táplálék után kutattunk. A hazai hetvenes évek azonban nem kínáltak semmiféle gyógyírt erre a beteges állapotra (még az Orion úrhajó legénységének kalandjai sem, élükön McLane kapitánnyal és az elszánt Tamara Jagello hadnaggyal), s csak később, egyetemista koromban találtam olyan alternatív kulturális és politikai képződményeket, amelyek végre enyhítettek e kataton lelkiállapoton.”

Bán Zsófia a vizualitás felől közelíti meg emlékezetpolitikánk csődjeit. Szerteágazó esszéivel írja le mindennapos képtelenségünket, megbirkózni a világ értelmezhetőségével. Episztemológiai miniesszéket ír a közpolitikáról, porszívóval vákuumsomagolt plüssfiguráival túljár Arkhimédész (vagy másvalaki) eszén, hogy teret nyerjen utazása közben a kocsiban. Értelmezni próbálja a posztmodern fogalmát: „A posztmodern művészet pedig lényegében másról sem szól, mint arról a törekvéstről, hogy képes legyen „megmaradni bizonytalanságok közepe, titkok, kétségek közt, anélkül, hogy irritáló módon kapkodna a tények és a ráció után.” Fényképek, térbeli installációk reprezentációjával sokat foglalkozik, hisz a fényképeken tetten érhető történelmi idő és reprezentációja kapcsán kifejti, hogy a folyamatként modellálható, összefüggően elbeszélhető történelem és az arra vonatkozó tudás hérakleitoszi, drámai - mert folyamatosan mozgó, továbbtűnő - modellje szembeállítható a démokritoszi, abszurd modellel. Az utóbbit Démokritosz egyik töredékében úgy fogalmazza meg, hogy a világ lezúduló esőként képzelendő el, amelyben események jönnek létre villanásszerűen, amikor két esőcsepp találkozik egymással. Szembeállítások révén akarja megragadni a posztmodern lényegét. Szerinte a romantizmust még gyakran áthatotta a melankólia, amely a korábban meglevő egészre vonatkozó tudásból, illetve annak emlékéből fakad. A fragmentum itt még a hiányzó egészre utal, egyfajta fantomfájdalom kifejeződése. Ezzel szemben a posztmodern már a fragmentumokban és bizonytalanságokban való tobzódásként, az erre vonatkozó, véresen komoly játékban jelentkezik, mégpedig attól a belátástól vezérelve, hogy nem tehet másként, mert a rend létrehozására tett erőfeszítések csak növelik a káoszt... „Látókörére jellemző, hogy az

³ Valahol itt a magyarázat a sokak által értetlenséggel, csodálkozással fogadott *Harry Potter*-jelenségre is, melynek kapcsán fiatalok százezrei, akikről szüleik és tanáraik addig azt gondolták, hogy „már nem hajlandók olvasni”, egyszer csak elkezdtek falni a vastag köteteket.

európai melankólia fogalmat képes szembe állítani a török (mohamedán) bánat fogalmával, amely Pamuk szerint az iszlám bánat (a hüzüin) abból fakad, abból a hiányérzetből keletkezik, hogy az ember nem képes elég közel jutni Allahhoz, hogy világi életében nem tud elegendő áldozatot hozni Allahért. Született valami, ami keatsi értelemben leginkább a negatív képességgel lehet jellemezni, ami egy brazil professzor szerint (Roberto Unger kortárs gondolkodó) a fennálló struktúrával, a hatalommal szembeni destabilizáló, önfelszabadító eszköz, ami ellenállhat egy társadalom kollektív tudásának romba döntésével szemben.”

Úgy tűnik, végső soron azt történt, hogy ahelyett, hogy kultúránk kihasználta volna a populáris kultúra identitásépítő lehetőségeit, azt kell látnunk, hogy - a pop kultúra ügyes manipulálása mellett - a szélsőséges erők most már becsörtetett a magas kultúra kertjébe is. Ez jutott ugyanis eszembe, amikor megláttam azt a mobiltelefonnal készült fényképet, amit a minap valaki átküldött: egy motoros fekete bőrkabátos hátán, Nagy-Magyarország-térképben a következő felirat olvasható: „Ne piszkáljatok, sorstalanok!” Aztán meg az, hogy akkor ez volna a nagyon is valóságos, jelen idejű, szellemi „Trianon”. Bán Zsófia engem lebilincsel, jó szórákozást mindenkinek.

Kerekes Tamás

A kötetet jegyző szerzővel az erdélyi Parászka Boróka készített interjút. Ebből idézünk.

Novelláskötet után aktuálpolitikai kérdéseket is érintő esszékötettel jelentkezett Bán Zsófia. Merész váltás, mi indokolta?

Ezek nagyjából az elmúlt tíz évben írt esszék, és a történelmi emlékezet vizuális reprezentációit érintik. Azt szerettem volna megvizsgálni, milyen vizuális formákat használunk arra, hogy a kulturális és történelmi emlékezetünket megjelenítsük. Milyen formákat használunk arra, hogy a történelemmel való szembenézést halasszuk, elkendőzzük.

Sokszor idézi azt a gondolatot, hogy „azé a történet, akié a sztori”. Minden történet vizualizálható?

Ez a kérdés különösen most aktuális. Az emlékezetet is valahogyan marketingelni kell, nincs mese. Ha azt akarjuk, hogy valamilyen történetet fogyasszanak az emberek, és úgy fogyasszák, ahogy mi akarjuk, ahogy mi tematizáljuk, akkor válik érvényessé ez a kijelentés. Az internetes világban a sztori hatásossága azon múlik, mennyire hatásosan tudjuk képileg is megjeleníteni.

Biztos, hogy mindig szükség van történetre, amit el kell mesélni? Azt mondja, már a kötet címével is, hogy az amerikai sztori az a dínó története, az európai, és azon belül a magyar a turul. Milyen tartalom van ezek mögött?

A tartalom elsősorban mindig a politikai akarattól függ. A dínó képe önmagában egészen mást reprezentál, mintha a nemzeti énkép egyfajta kifejezésére használnák. Lehetne pusztán földtörténeti szempontból szemlélni, a prehistorikus idők felidézésének eszközeként. De ahogy ezt az ikont, a dinoszauruszok világát az amerikaiak tematizálták, az, ahogyan sztorit kreáltak belőle, nyilvánvalóan összefüggésben van a saját nemzeti énképük terjesztésével.

Valóban van dínó ipar, nekem most a Jurassic Park jut eszembe, de nem egyértelmű, hogy lesz ez nemzeti jelképpé.

Az amerikaiaknál a comics műfajában a dínók nagyon korán megjelentek. Úgy, mint szerethető háziállatok, olyan élőlények, amelyek erőt jelenítenek meg, és mitikus tartalmat hordoznak, hiszen kihaltak. Olyan állatok mítoszához kötődni, amelyek valamikor léteztek, azt jelzi, hogy ezt a történelmet valamikor „elvágták”. Az amerikai történelem kezdetei mindig úgy jelennek meg a történetmondásokban, hogy nulláról indul a szál. Ez a kiindulópont nyilvánvalóan nem igaz, de ez is a marketing része. Aki Amerikába megy, az tabula rasát él meg, elvágja magát a saját történelmétől, és ott - ezen a mágikus helyen - bármi történhet. Ez nyilvánvaló elfedése a valódi történelemnek. Nagyon sokféle okból vándoroltak ki az emberek Amerikába. Ki vallási, ki gazdasági okokból. Azt az űrt kellett valamilyen módon pótolni, kitölteni, hogy a kivándorlók megfosztották magukat a történelmi folyamatosságtól. És a hiány végül is ebben a prehistorikus időben jelent meg.

A dínó a konfliktusok nélküli közös ősiség megjelenítése? Beszélhetnénk mondjuk a bölényekről is, de akkor dönteni kell, hogy a cowboyok vagy az indiánok pártján állunk. Vagy Tom és Jerryről, ők azonban a polgárjogi egyenlőség előtti időkre visznek.

Kellett találni egy olyan figurát - és ezt most a vizuális jel, ikon értelmében használok -, amelyik politikailag semleges. El kellett kerülni, hogy a nemzeti nagyság reprezentációja egy politikailag megkérdőjelezhető szimbólumhoz kötődjön. A bölény nyilvánvalóan a kolonizáció kényes, sikamlós jelképeként működött volna.

A dínóval szemben Európa egyik viarsarkában, a magyar közösségben a turul vált jelképpé. Nem olyan rég, mert itt a popkultúra helyzete egészen más, mint Amerikában. Mit ad nekünk a turul?

A turul a mitikus múlthoz való kapcsolódást nyújtja. Szemben a dínóval nyilvánvaló, hogy soha nem létezett, éppen ezért olyan tartalommal lehet megtölteni, amilyent csak rá szeretnénk ruházni. Van egyfajta mítoszéhség az emberekben általában, de az utóbbi időkben ez nagyon hangsúlyossá vált. Ez a történethez, a valamihez való tartozás igényét jelzi. Ez az elveszettség élménye, amely számára egy egységes történet felmutatása biztonságérzetet nyújt. Aki ezt hamarabb felismeri, és hamarabb képes ezt a mítoszt „szállítani”, az lesz előnyben a politikai-ideológiai akarat kifejtésében, illetve terjesztésében.

A Lengyel Péterről szóló esszében idézi fel a „világban való bevacolódás” fogalmát. Elképzelhető-e, hogy mentesüljünk a mítoszoktól való függés kényszerétől? Elfelejtethjük-e azt, hogy egy rajzfilmben, egy jelképben mondjuk el mindenünket?

Nem tudunk eltekinteni. Az ember „úgy van bekötve”, hogy valamilyen történethez köti magát, személyes szinten is. A saját történetünket is folyamatosan építjük, meséljük, valamilyen módon reflektálunk rá. Ez kulturális értelemben is működik. Kell valami, amire felfűzzük a saját múltunkat, aminek révén kifejezhetjük, honnan jöttünk, hova megyünk, és hol vagyunk. E nélkül csak a végtelen elveszettség érzés marad. Ez jól érzékelhető akkor, amikor azt látjuk, hogy a fiatalok milyen könnyen és szívesen kapcsolódnak a számukra felmutatott történetekhez. Igen, valahova mindenki, minden időben „be szeretne vacolódni”. Szeretne egy olyan sarkot, amit a sajátjának mondhat, az otthonának gondolhat. Ezt az igényt nem felismerni örületes hiba, mert örületes előnyt adunk politikai ellenfeleinknek.

Ennek az a feltétele, hogy legyen közös múlt. De magyar nyelvterületen nincs ilyen, nincs konszenzus azzal kapcsolatban, ami történt.

Ha a magyar viszonyokat tekintjük, nyilvánvaló, hogy a közös múlt darabokban hever szerte-szét. Még huszonöt évvel a rendszerváltás után sem sikerül konszenzusra jutni. Hozzá kell szokni ahhoz, hogy amíg nem sikerül egy konszenzuális történetet felmutatni, sokféle történet lesz. Ezeket pedig valamilyen módon irányítani kell.

Ki veszi magára ezt a felelősséget?

Nagyon súlyos hibának tartom, hogy a baloldal nem ismerte fel ezt a kényszert, elegánsan felül akart emelkedni azon, hogy ő maga elégítse ki a valamihez való tartozás, a közös múlt iránti vágy kielégítését. A valahova tartozás vágya ettől függetlenül ott van csoportszinten, nemzeti szinten, a legtágabb értelemben. Akik a politikában tényezőnek számítanak, azok nem mehetnek el emellett az igény mellett. Ellenkező esetben az történik, ami Magyarországon zajlik. Itt a szélsőjobb érzett rá leghamarabb. Az interneten is lehet ilyen csoportokat felmutatni, de ezek egészen más típusúak, mint a sokkal kézzelfoghatóbb, szerethetőbb, valószínűbb összetartozások. Olyanok, amelyek érzelmi kötődést feltételeznek.

Ez a konszenzushiány messzire visszafejthető. Most 1989-ről beszélünk, de a legmélyebb hasadás a holokausztot illeti. És nincs megegyezés Trianonnal kapcsolatban, sőt a kiegyezést érintően sem és így tovább - folytathatom több száz évre visszamenőleg a sort. Nálunk az egyet nem értésről van egyetértés. A populáris kultúra elutasítása nem a baloldal sajátja, itt minden fél a másik kizárásából, a kultúra szűkítéséből, a privilégiumok körének újraértelmezéséből indult ki.

Ez valóban így van, a ki nem beszélt történetek is történetek. Csak nem mindegy, hogy ezeket milyen formában próbálom a saját közönségemnek eladni. Milyen hatásos jelképeket tudok találni arra, amit tematizálni akarok. Trianonnal kapcsolatban hatásos marketinget végzett a revizionista szélsőjobb, amennyiben nagyon jól használják kvázi „üres jelként” a Nagy-Magyarország jelképét.

Miért üres jelkép?

Aki a Nagy-Magyarország matricát a szélvédőjére ragasztja, annak többnyire halvány lila fogalma sincs arról, mi is volt ez a történet. Nem tudja, hogy ezen a kiragasztott területen többségében nem is magyarok éltek, a valós információ, tudás tökéletes hiánya jelenik meg a jel használatakor. És miközben ez a szimbólum üres, azzal a tartalommal töltöm fel, amivel csak akarom, aközben jól felismerhető. Azonnal azonosítható a használó politikai hovatartozása is.

A kortárs magyar irodalomnak két kísérlete is volt arra, hogy megjelenítse, milyen tartalmak rendelkeznek Trianonhoz, a Tompa Andreáé és a Vida Gáboré. Számomra ezek azt demonstrálták, hogy nem lehet leegyszerűsíteni, tömöríteni. Trianon a széttartásról „szól”. Azzal, hogy egy társadalom a kulturális gyökvonások révén akarja meghatározni a saját kohézióját, nem lehet versenyezni. A turulmadarat nem lehet lecserélni, és nem lehet ellenturulmadarat kreálni.

A sokféleség, vagy a széttartás - ahogy fogalmazol - mindig nehezebben feldolgozható, az egy magasabb szintje a történetmesélésnek. Oda először el kellene jutni az alapok elsajátítása után. A tanulási folyamatot az 1989 utáni időszakban sem végeztük el. Még mindig ott tartunk, hogy „fő történeteket” próbálnak az emberek torkán lenyomni, anélkül, hogy eljuthatnánk az összetettség felismeréséhez és elfogadásához.

Szintén Lengyel Péter esszéjében szerepel, hogy a társadalmi szembenézés egyéni teljesítése, elvégzése megkerülhetetlen.

Kénytelenek vagyunk ezt elvégezni, és ebben az esetben a saját történetét is megpróbálja feldolgozni. Azért is jó műfaj az esszé, mert ennek mindig van, mindig kell legyen személyes tétje. Amikor egy-egy ilyen témához közelítünk, akkor annak mindig van egy nagyon személyes oka.

Egy mélyen személyes szöveggel indít a kötet, amellyel kapcsolatban nehéz eldönteni, hogy búcsú, nekrológ vagy az újrakezdés naplója. A későbbi szövegek aztán az ellenállás módzatait taglalják több formában.

Az utolsó fejezet tüntetés-kritikákból áll, ez az ellenállás-formáknak egy egészen konkrét változata. Ezt a műfajt én találtam ki azért, hogy arról írhassek, hogy jelenik meg performanszként a közterekben a politikai ellenállás. Külső, kritikus szemmel próbáltam meg részt venni ezeken az eseményeken. Egyszerre kint is, bent is lenni az elmúlt három-négy évben. Ez is egy olyan műfaj, amit tanulni kell. A politikai marketinghez tartozik ez is, akár a jobb-, akár a baloldaltól nézzük.

Nem féltél attól, hogy ennyire közel menj, az akadémiai szféra képviselőjeként, ezekhez az aktuálpolitikai eseményekhez? Íróként nagyon mélyre ásol, és nagyon személyes dimenziókat vállalsz fel. Ez számodra kockázat.

Az írás nem is szól nagyon másról, mint arról, hogy „itt állok”. Az indíttatás mögött, hogy leírjak egy történetet, egy esszét, ott kell legyen ez a muszáj érzés. Ez sokszor kötődik egy nagyon személyes történethez, ami vagy megjelenik a szövegben, vagy sem. De e nélkül nem nagyon látom értelmét az írásnak.

Mi is ez a sokat emlegetett szembenézés? Annyiszor emlegetjük, hogy „nem néztünk szembe” a múltunkkal, a tévedéseinkkel, a bűneinkkel. De mi van akkor, ha nincs mivel szembenézni? Nem azért, mert nincs megalkotott kép, hanem azért, mert nem is hozható létre. Vagy ha létrehozható, nem bírjuk elviselni?

A szembenézés elsősorban a sokféleség elfogadásához kötődik. Annak az elfogadásához, hogy sokféle történet van, ezek vagy össze-, vagy széttartanak. El kell fogadjuk, hogy nem egyfajta narratíva van. Ha nem tudunk fölnőni ahhoz, hogy ezt a sokféleséget elfogadjuk, akkor a különböző ideológiákat reprezentáló csoportok olyan egyféleséget fognak ránk tukmálni, ami egy-egy ikonnal, figurával egyszerűen kifejezhető.

Van még a kötetedben egy válasz arra, hogyan lehetséges a szembenézés: a belső kép megalkotása révén. Nem készen kapja az ember azt, amivel szembe kell néznie, hanem maga alkotja meg.

Folyamatosan vetítődik egy belső kép, az a szerencsés pillanat, amikor a belső kép valahogy fedésbe kerül, egybecsúszik azzal, ami a külső kép. Amikor érintkeznek egymással, akkor jön létre az énkép nyugalma. Nem csak személyes szinten, hanem társadalmi szinten is.

A kiadó:

Bán Zsófia novelláskötete után ismét egy lebilincselő esszékötettel jelentkezik, amelyben közös nevezőként a képeknek a kulturális emlékezetben betöltött szerepét vizsgálja: miként villantják fel múltunk és jelenünk elviselhetetlen, vállalhatatlan „sötét foltjait”, miközben ön-értékük elvitathatatlan. Ami nincs jelen az emlékezetben, amiről az legszívesebben újra meg újra megfedkezne: a hiány itt a főszereplő, képekben elbeszélve. Film, fotó, képzőművészet és irodalom, és persze bennük a 20. és a 21. század nagy botrányai; az utolsó fejezetben olvasható tünteteskritikák pedig egy vadonatúj műfajban szembesítenek a társadalmi emlékezet torzulásainak a saját bőrünkön tapasztalható következményeivel.

„Milyenek a jelenetek a képek életéből? Leginkább sokszínűek, aligha egyértelműek, ámbár igencsak izgalmasak... egyszerre szólnak a jelen társadalmi konfliktusairól, topkategóriás irodalmi művekről, filmekről, színházi előadásokról vagy épp a modern nagyváros és a kortárság-érzet különbözőségeiről és hasonlatosságairól, a holokauszt képi, illetve narratív ábrázolhatóságának vitájáról és a politikai kultúra hiányáról.” (Czenkli Dorka)

„Egyik este Márta készítette a vacsorát, terítéshez gyertyát is gyújtott.

- Minek ez? Legalább a pénzeket várd meg - mondta Gábor.

- Szeretem, ha gyertyák vannak az asztalon.

Bár jóval tovább tartott, mint amikor Gábor főzött, megérte a várakozást, Mártának a főzéshez is több türelme volt. A közelben voltak a jegyzetei, most kézbe vette őket. Lapozgatott bennük, míg megtalálta, amit keresett.

- Ezt hallgasd meg, a legújabb gyöngyszem Ms. Ellistől. „Mi pozitív gondolkodású nép vagyunk, ennek köszönhetjük sikereinket is. Mindenkinek, aki itt akar boldogulni, el kell sajátítania ezt a gondolkodást.” Na, mit szólsz hozzá?

- Miért csodálkozol annyira, ilyenek - mondta Gábor. - Hát nincs benne az alkotmányban is, hogy minden amerikainak joga van a boldogsághoz? Csak ez számít nekik, az alkotmány.

- Senki nem ismeri az alkotmányt. Ms. Ellis biztosan nem.

- Tudod, hogy mindentől irtóznak, ami nem úgy néz ki, mint egy teddy bear. Láthattad, minden lakásban van belőlük egy tucat.

- Azért ehhez pofa kell. Ott az a sok nyomorúság, olyan gondokkal, amikről Ms. Ellis nem is hallott, és akkor a boldogságról tart nekik előadást.

Márta kötötte az ebet a karóhoz. A jó ízlés, az hiányzik az ilyen Ms. Ellis-félékből. Talán most mészárolják le a családjukat, vagy a maláriások, a földön fekszenek és legyek borítják őket. Bármilyen elképzelhető, nyisd ki a televíziót, láthatod. Több a gyilkos és diktátor, mint azelőtt. Ms Ellis pedig azt akarja elhitetni velünk, hogy elég, ha pozitívan gondolkodunk.”

A kiábrándult emigráns szemével láttatott Amerika regénye ez egy fiatal, magyar zsidóról, aki New Yorkba megy, hogy regényt írjon, de bele sem kezd. A hiánytalan bőség és optimizmus országában szenved. Főleg attól, hogy nincs pénze, de belesimulni sem sikerül ebbe a pocsolyszagú álmvilágba. Néhol munkát kap egy redőnyösnél, néha postai kézbesítőként alkalmazzzák, de nincs esélye, hogy kitörjön szegényes életformájából, még a változó leányokkal sem, akivel összeveti őt a sors. Nincs odakint sem kolbászból a kerítés, ezt sugallja a regény minden lapja. Bruck András stílusa olvasmányos, szkeptikus, de szenvtelen és tárgyilagos beszámoló a Nagy Amerikai Álomról, ahol még Epiktétosz sem érezhette volna maradéktalanul boldognak magát. Cselekményszerkezete a problémaföloldás felé halad, de nincs irgalom. A történetváz hiteles, sőt realista. Cselekménye az elbeszél, megformált történet, nem kínál semmi pozitívat. Napi ötven dollárból, amit redőnyszereléssel keres, csak fájdtja szívét, mert első munkája egy szeretetotthonban kezdődik, ahová a fitt amerikaiak dugják elfekvő szeretteiket. Igaz, máskor jeshívába mennek dolgozni, de ennek a mellékszálak sincs pozitív kicsengése. Kiábrándult regényt írt Bruck András, s ez a kiábrándulás az amerikai álomra vonatkozik, ahol a kapcsolatok is felszínesek. Minden elbeszélésében történik valami. Ez a történés hol látványosabb, hol észrevehetetlen, hol fizikai reakció, hol csupán lelki folyamat. A sztori valahol az ezerkilencszázhetvenes évek Amerikájában játszódik, de a cselekmény, a megformált történet nem ad ehhez különösebb fogódzkodót. A kiinduló és a zárópont nem sokban különbözik egymástól, a változások végeredménye nem sokban különbözik a kezdettől. Az eseményszerkezet lefedi a regényszerkezetet, Bruck András minden mellék-

szereplővel kapcsolatos epizódot kibont, nem hagyja kétségek közt az olvasót. Hiába, egy álommal szegényebbek lettünk, hiába vezeti a sors a főszereplőt munkahelyről munkahelyre, lánytól lányig, valami mindig visszatartja, hogy azonosulni tudjon az amerikai életérzéssel. A totális kiábrándulás regénye ez. Hova tovább innen? - kérdi utolsó szavaival a regény hőse, ami számunkra is elgondolkodtató, illetve azok számára, akik nem Magyarországon keresik a boldogulást. Gyötrelmes az, hogy az elkövetkező évtizedekben migránsok milliói keresik majd a megváltást idegen országokban.

Részlet: Sue-val egy tetőterasz partin ismerkedtem meg. A címet egy ismerőstől kaptam, biztatott, menjek csak nyugodtan, sokan lesznek, senki nem fogja megkérdezni, hogy kerültem oda. Sue szólított meg, úgy üdvözölt, mint aki évek óta ismer. De ehhez már hozzászoktam, minden amerikai ilyen, úgyhogy nem ért váratlanul. Az első mondatok harsánysága után meglehetősen erőfeszítembe került tovább terelni a beszélgetést. Sue izgett-mozgott, egyáltalán nem figyelt, aki elsétált mellette, annak odaköszönt és utána percekig tartott, mire ismét észrevett. Mintha valami nagy baj érte volna, annyira modortalan volt. „Örült magyar, a magyarok mind ilyen örültek?”, ezt hajtogatta egész este. Már csak néhányan lézengtek, de még maradni volt kedve, és amikor én is menni készültem, visszatartott. Időnként odajött és akkor mindig megdicsért valamit. Az időt, a házigazdát, a szervezést, a kilátást. Terhemre volt a sok lelkendezés, de nem mutattam.

Az utolsók között mentünk el. A taxiban Sue az egyik oldalon ült, én a másikon, mindketten szorosan az ajtó mellett. Emlékszem, a Broadwayig még követtem a taxi gyakori irányváltásait, aztán feladtam, nem figyeltem tovább. Egy turbános indiai vezetett, szemmel láthatóan fogalma sem volt, merre jár. Talán aznap érkezett Kalkuttából. Mégis a jó irányba tarthatott, mert Sue békésen ült. Örültem, hogy a pénzéért nem akart első osztályú szolgáltatást kierőszakolni. Ez volt az első jele tőle némi finomságnak.

Azon gondolkodtam, hogy miért hívott fel magához. Nem volt sem felajzott, sem kíváncsi, sem kétségbeesett, de undok vagy kedves sem. Miután kielégül, majd sírva kiönti a szívét - nem jutott jobb magyarázat az eszembe. Azt hiszem, néhány percre el is aludtam.

Arra nyitottam ki a szemem, hogy a taxi a ház előtt nekihajtott egy szeméttartónak, amely az utca közepén állt felborulva. Miközben Sue a pénzt kereste elő, az indiai a kocsí elejét vizsgálta. Aggódva magyarázta, hogy nem az övé, csak béreli. A kapuból visszanéztem, még mindig ott guggolt, és a kárt tanulmányozta.

A lift előtt egy hajléktalan feküdt, bűzlött tőle az egész lépcsőház. Amikor átléptem rajta, kinyitotta a szemét, köszönt, aztán böfögött egyet. Sue olyan hangon szólt hozzá, mintha örült volna, hogy ott van. A liftben valamit magyarázott, hogy a kormány tehet róla, de engem csak az érdekelt, hogy nála is ilyen bűdös lesz-e. „Több együttérzés és kevesebb képmutatás, az kellene, de majd gondunk lesz rá”, ezt mondta, nyilván még mindig a kormányt bírálva, aztán kinyitotta az ajtót.

Azonnal a fürdőszobába mentem. A kádról tenyérnyi darabokon hiányzott a zománc, és a fal is mállott mindenütt. A rossz szagon csak némileg segítettek a polcon sorakozó kozmetikai szerek és az illatosított viráglevelek, amiket Sue egy kis kosárban tartott. A műanyag zuhanyfüggönyön elfért az összes kontinens, ajándékba kaphatta, senki nem választ magának ilyet.

Megnyitottam a csapot és hideg vizet fröcsköltem az arcomra. Már bántam, hogy feljöttem. A kopott tükörben sápadtnak, nyúzottnak láttam magam. A szobából behallatszott az üzenet-rögzítő, aztán mintha ágyazás zajait hallottam volna. Jó lett volna még inni valamit, reméltem, hogy Sue tart otthon italt. De legszívesebben egyedül lettem volna, hogy olyan dolgokról

álmodozzam, amelyek már sosem térhetnek vissza. Talán megtörténniük sem lett volna szabad, most pedig kitörölhetetlenül követtek mindenhova.

A mexikói pincér odajött, megkérdezte, akarok-e még valamit. Azt mondta, látja, hogy fáradt vagyok, nyilván nehéz este van mögöttem. Kértem még egy kávét. Azonnal hozta, aztán elmesélte, hogy a nagyapja ismert egy folyadékot, ami még a halottba is életet ver. Sajnos váratlanul megbetegedett és titkát magával vitte a sírba, pedig megígérte, hogy örökségként rá és a többi unokájára hagyja.

Az asztalnál ülő három férfire mutattam.

- Azok ott a testvérei?

- Nem, de kettő rokon, a harmadik pedig közeli ismerős.

- Kár azért a csodaitalért. Biztos, hogy senki nem ismeri a receptet?

A mexikói megrázta a fejét.

- Nagyapa nem árulta el senkinek. Azt mondta, a szegény embert mindenki becsapja, úgyis másé lenne a haszon, a végén még pénzért kéne megvennünk az üzletben. Gringónak hívta az amerikaiakat, nem bízott bennük. Haragudna, ha tudná, hogy én itt vagyok. Szerintem tudja is, mindig tudott mindent.

- És a testvérei? Ők otthon maradnak?

- Majd jönnek ők is. Kettőnek már majdnem sikerült, de a határon elfogták és visszaküldték őket. Nem félttem egyiket sem, biztos, hogy ismét megpróbálják. Egyikük börtönben van, ő a legfiatalabb. Elmondom, ha érdekli. Egy gazdag mexikói házat festette, az pedig lopással vádolta meg.

A kiadó:

A „New Yorkba zárva” húsz éve, 1996-ban jelent meg először. Azóta sokan olvasták, szerették és keresték, de hiába. Témája az emigráció és az idegenség - egyszerűbben szólva, milyen új életet kezdeni egyedül, az otthontól távol. Egy mindentől és mindenkitől eltávolodó, magányos figura beszél el a múltját és újrakezdett életét, mindezt New York kiismerhetetlen, ijesztő forgatagában, a magyarországi rendszerváltás környékén. Szerelem és kiégés, álmok és céltalanság, sodródás és megkapaszkodás - mindennek delejes és megrázó elegye kavargat előtünk a regény lapjain. A New Yorkba zárva problematikája - tekintettel arra, hogy az elmúlt években csaknem félmillió honfitársunk vándorolt ki - 2016-ban még aktuálisabb, mint a regény első megjelenésekor volt.

Cathy Kelly: Párizsban kezdődött

Cartaphilus

A nyitány

„Szállodájuk nem az a Párizs központjához közel eső ékszerdoboznak bizonyult, amit ígértek nekik. A hálószoa apró volt, az igaz, annyira apró, hogy könnyebb volt az ágyon átmászva elérni az ajtót, különben azt kockáztatták, hogy szétverik a térdüket az ágykereten. És csak akkor esett közel Párizs központjához, ha valaki történetesen bemelegítés után lévő olimpiai rövidtávfutó volt. Ezt a pillanatot azonban nem akarta ilyesmivel elrontani. Nem bírta tovább: derékon kapta, hogy leállítsa, szembefordította magával, majd térdre ereszkedett. Előhúzta az immár zsebébe átkerült dobozt - feltartotta, ahogyan már vagy százszor látta a filmekben, és belekezdett:

- Drágám, akarsz a...

- IGEN! - rikoltotta a leány, majd a nyakába vetette magát és megölelte.”

A befejezés

„A beszédek kis híján Grace vesztét okozták. A szertartás nagy részét jól bírta. Természetesen könnyezett, amikor Michael és Kathy nagy taps közepette bevonult a sátorba. Még egyiküket sem látta ilyen boldognak, sugárzónak. Ennek a házasságnak a jövője miatt nem kellett aggódnia, nem leselkedett rájuk az úton a szakítás vagy a válás veszélye. Nagyon jól ismerték egymást. Michael elvált szülők fiaként nem volt kimondottan válásellenes, de szilárdan hitte, hogy a házasság egy életre szól.”

A gyermekkori szerelemből kinőtt, 16 évesen már együtt járó Kathy és Michael az Eiffel-torony tetején eljegyzik egymást. A regényben a főszereplőket céljaikban nem hátráltatja semmi. A cél a boldog esküvő. A részletek a fontosak. A pár öt hónap múlva akar összeházasodni, de kiderül, hogy Kathy terhes. Ezért három hónappal előbbre kell tervezniük a szertartást. „A késleltetés nem a fiatalok öröme” - mondja a narrátor. A népes család apraja-nagyja segíti őket ebben. Ennek a folyamatnak a képződménye a regény, mely Írországból, zömmel egy Bridgeport nevű városkában játszódik. A fordulatokban gazdag mű méltán belekerülhet a strandtáskánkba Heidegger Lét és Idő alapműve mellé, az olvasó egy remek, olvasmányos, kerek történetet kap színes részletekkel, szórakoztató mellékalakokkal bőven ellátva. Bölcs, meleg tónusú hangfekvésben megírt kerek történet. Azért ne gondoljunk pöttyös leányregényre. Elhárítandó baj is van elég. Az egyik főszereplő édesanyja kórházban van, autóbaleset érte és csípőtörés érte, egy másik mellékszereplőről, Rubyról, kiderül, hogy anorexiás, de általában a pozitív mozzanatok uralják a regényt. A torta kiválasztása már önmagában kitesz egy fejezetet, filmvászonra kínálkozó mű, azaz inkább tévésorozat alapja lehetne. mindenkinek szívvel ajánlhatom, ha ki akar kapcsolódni poszt-posztmodern világunkból.

A kiadó:

Minden Párizsban kezdődött...

Az Eiffel-torony tetején fiatal pár áll, a fiú izgatottan markolássza a titokban magával hozott jegygyűrűt. Mi lesz, ha a barátnője elutasítja? És ha igent mond, hogyan tovább? Amikor elhangzik a válasz - a turisták elragadtatott éljenzése közepette -, minden megváltozik, még-hozzá nem csupán a boldog pár, hanem az őket hazaváró családtagjaik és barátaik számára is.

Leila csúnyán összetört szívét ápolgatja, mióta a férje egy nap fogta magát, és elhagyta, de most eltökéli, hogy a menyasszony kedvéért jó képet vág az eljegyzéshez. Vonnie, a kivételes tehetségű tortamester fiatal özvegyként épp csak mostanában mer ismét a szerelemre gondolni - ám valaki mintha akadályt próbálna gördíteni elé. Grace pedig, az elvált igazgatónő azon veszi észre magát, hogy fia közelgő esküvője kapcsán a szokottnál több időt tölt volt férjével. Hosszú évek óta külön élnek ugyan, de talán elképzelhető, hogy annak idején hibát követett el?

Ahogy az életük eseményei összeszövődnek az esküvőre készülő fiatal páréval, mindannyiuknak szembe kell nézniük a múltjukkal, mert csak így léphetnek tovább.

Cathy Kelly a tőle megszokott melegséggel és megértéssel sző elragadó, egyszerre szórakoztató és megindító mesét - amelynek fonala egy rendkívüli pillanatból gombolyodik le -, majd összebogozza a benne szereplő nagyszerű emberek sorsát.

„Bölcs, meleg hangú történet, mely tele van olyan szereplőkkel, akiket imádtam. Olyan, mint egy jóízű pletykálkodás a legjobb barátnőnkkel.” (Marian Keyes)

Esterházy Péter: Hasnyálmirigynapló

Magvető Kiadó

„A naplószerűség adott, a rendszeres, dátumokhoz kötött, rövid napi feljegyzések úgy csinálnak, mintha. Aztán néha átbillenek az írások szépirodalomba, önálló szöveggé nőnek ki magukat, majd vissza a mindennap realitásához, az unalomhoz. Általában nem gondoljuk a betegségről - főleg, ha halálos is lehet -, hogy unalmas. Drámainak, feszültségtelnek, rendkívülinek hisszük, aztán megszokjuk ezt is. A szűkülő mozgástér, a végeláthatatlan kezelések és a környezet kiszámítható reakciói megfosztanak a tragikum átélhetőségétől, s marad a napi rutinná alakuló együttélés a kórral. Ezért van, hogy a Hasnyálmirigynapló esterházysan szellemes, játékos és elgondolkodtató szöveg, mégis felvállaltan és reflektáltan untató. „Hogy az egymásra torlódó unalomdarabok valami mást adnak ki? Valami végzetest? A föltartóztathatatlan véget, amely ezekből a kicsi, jelentéktelen részekből állna össze, vérvétel, kisebb fájások, bélassító, kórházzag, várakozások, ingerültség, feszültség, fáradtság, kedvetlenség, harsányság, véna?” (litera.hu)

A feljegyzések zöme abból áll, hogy az író mit evett, mennyit aludt, milyen tüneteket tapasztalt, hánykor ment be a kórházba az elmúlt egy évben; ezek teszik ki a napi monotóniát. Közben az idő meg is áll, de fel is gyorsul; valódi történések nélkül szaladnak el az órák és napok, tartalmatlanok, üresek és lassúak lesznek. „Az egyes pillanatok elveszítették mélységüket - nem értéktelenek lettek, de laposak, és jelentősen üresebbek. És tovább: Ha kiderül, hogy gyógyíthatatlan beteg vagy, akkor az idő valami nagyon is zavarossá válik, talán érdektelen, banális dologgá.” Az időszívárgás és az unalom oka a testbe való bezártság, a rákkal való összezártság, a végesség tudat realizálódásával (és annak felfoghatatlanságával) párosítva.

Fájdalmassággal vegyes évődéssel búcsúzott a nagy író. Fájdalomról esik a legkevesebb szó a műben. A mű alaphangja játékos, mintha nem is a szenvedéssel súlyosbított halállal nézett volna szembe az író. A szöveg nem is lineáris, csak a narráció az, a könyvet bárhol felüthetjük, méltóságteljes és játékos sugárzik belőle. Még a seggbekúrás sem hiányzik a szövegekből, mely nehezen válik, csak a narráció miatt egységes szöveggé. Mintha valami fásult unalom és álmoság hatotta volna át az alkotót a szövegek megalkotása alatt.

„Április végén enyhe fájdalom jelentkezett, emlékezetem szerint a jobb borda alatt. Vagy a baloldali? Nem törődtem vele. Hasnyálmirigyrákot állapítottak meg, májajtással. De már az őszen is belenyilallt egyszer. Akkor kezdtem figyelni a fájásokat, és jegyzetelni kezdtem. Még a hasnyálmirigy szót is leírtam, igaz többé-kevésbé véletlenül, azaz ártatlanul.”

Bár sok kezelést (kemoterápia, sugárkezelés) leír az író, az elviselhetetlen szenvedés hiányzik a fragmentumokból.

Nos, tudomásul kell venni, hogy a maga írói módszere szerint búcsúzott az élettől és az olvasóktól e nagy író.

A kiadó:

„Rák, ez a jó kezdőszó” - vezeti be az olvasót Esterházy Péter naplója első lapján új életébe. Majd a mondat teremtette csöndben beszélni kezd: ismerjük és nem ismerjük ezt a hangot, mely hol távolról szól, hol közelről, játszik, fürkészik, olvas, imádkozik, és néha szinte énekel annak a másoknak, aki ott benn fészkel. Aztán meg-megsötétedik, és kedvetlenül elhallgat. Napokra. Mit lehet tenni, ha a test, amely addig mindenestül a munkát szolgálta, egyszerre az írás ellen fordul? Hogyan rögzíti napjait az író, akinek minden műve valóság és költészet szétszálazhatatlanságára épül? Mi történik az „ontológiai derűvel”, amikor a halálos betegség mindennapi gyakorlattá válik? Megírható-e szerelemként a hasnyálmirigyrák? Nem egyszerű történet.

Márai Sándor: Fedőneve: Ulysses

Helikon Kiadó

Márai és a migránskérdés

„A Nyugat követeli a demokratikus szabadságjogok megvalósítását, az erőszak elvének megtagadását, a szabad hírszolgáltatás megvalósítását, a politikai és gazdasági határok megnyitását, a szabad hírszolgáltatás jogát, és a korszerű fegyverkezés nemzetközi ellenőrzését. A magyar deportáltakról: eddig mintegy 60 000 embert űztek ki otthonukból, kergettek a teljes ellátatlanság nyomorába. E nagy tömeg egyharmada beteg és munkaképtelen ember. De hatvanezer, vagy még több, nagy hányadában munkára tehetetlen embert az amúgy is megsarcolt, agyonnyomorgatott, dézsmákkal fosztogatott falusi lakosság nem tud hosszú hónapokon, talán éveken át élelemmel és tüzelővel ellátni.” Azok a jéghidegen kitervelt, igazán ördögi módszerek, amelyek az orosz értelmiség és parasztság millióit, a balti államok magas erkölcsi és értelmi színvonalú emberi elitjét kergették pusztulásba most módszertani változtatások nélkül valósulnak meg a fogoly országokban. Hollandia fenntartotta nemes ajánlatát, és hajlandó menedéket adni több ezer kitelepítettnek, ha a kommunista kormány szabadon engedi őket. Márai szerint AZ OROSZ MUNKATÁBOROKBAN 15 MILLIÓ EMBERT, tehát a Szovjet birodalom és a fogoly országok lakosságának 8-10 százalékát őrizték állandóan ilyen büntető, átnevelő és kényszermunkatelepen. „Európát a nacionalizmus bomlasztotta fel, és nem építi fel egységgé más, csak az öntudat, mely a nacionalizmus fantomja helyett bontakozik ki az emberi lélekben.” „Amikor a második világháborúban a szovjet tömegek Nyugatra érkeztek, és megismerkedtek a másféle életformákkal, a hazatérőket éppen úgy, mint a világháborús fordulatok által uralomra juttatott nyugati országok karanténba vetette, abban a hitben, hogy a vesztégzár módot nyújt reá, elsorvasztani emberek tízmillióinak lelkében a szabadság honvágyát.”

„Az eltömegesedés világában más az ember szabadságjoga, mint volt száz év előtt, az éledő nacionalizmus idejében. Népek és egyének kénytelenek az új világhelyzetben nemzeti és egyéni szuverenitásukkal lemondani - de amikor ezt teszik, nem mondanak le a szabadságigényről.”

„Senki nem hiheti, hogy az Egyesült Nemzetek a mai világhelyzetben, a mostani szervezetével feltétlenül biztosítani tudja ezt a békés kibontakozást, de senki nem tagadja, hogy az Egyesült Nemzetek fejlődése, kiteljesedése az az út, amelyen a világ népeinek többsége haladni kíván, amíg erre van remény.”

„Márai rádiós sorozatában változatos témákat mutat be hétről hétre, híreket, eseményeket kommentál, visszaemlékezéseket tart, és hazája valamint a saját helyét keresi a megváltozott világban” (Mészáros Tibor)

Márai Sándor

ELSŐ KIADÁS. „Ulysses Vasárnapi krónikája következik. Ulysses a magyar irodalom egyik legnagyobb élő reprezentánsának fedőneve. Itt a Szabad Európa Rádiója, a Szabad Magyarország Hangja”, hangzott föl először 1951. október 7-én, Münchenben. Márai az évek során (1967-ig volt a Rádió munkatársa) több száz felolvasást tartott, melyek közül az első időszakban a Vasárnapi krónika címmel jelzett sorozaté volt a főszerep. A cím emlékezés egyben a Pesti Hírlap nagy hagyományokkal rendelkező rovatára, melynek 1936-tól kezdve maga is gazdája volt több éven keresztül. „Szerencsésebb népek nagyobb erővel fejlődtek, mi kérelhetetlen erővel tudtunk megmaradni. Most is ezt műveljük. Ez a mi titkunk, egy nemzet titkos

műfaja. És titkos fegyverünk az emlékezés.” Mindez személyes, írói vallomása is: az odahaza egy osztály élményét, emlékeit felidéző Márai immár a száműzött sors egyik alapvető toposzába, a nemzetbe, annak is szellemi vonulatába kapaszkodik, amelyhez mindig is közel állónak tudta magát. 1954-ben tervbe vette a Szabad Európa Rádióban felolvasott jegyzeteinek kötetbe rendezését („Átfésülni, egy későbbi magyar kiadás céljaira, a rádióba írott felolvasásokat, Szól a kakas már címmel összeállítani egy ilyen kötetet”), de elképzelése nem valósult meg. A Fedőneve: Ulysses tehát elsősorban az írói szándék megvalósulása, ugyanakkor egy sorozat nyitódarabja, mely gyarapítja, árnyalja Márai-tudásunkat, amikor a hidegháborús évek kibeszéletlen történeteivel szembesülünk a kötet lapjain: a berlini híd szimbolikája, az amerikai és szovjet befolyás alatt álló Európa kiszolgáltatottsága, a Rákosi-éra gunyoros arca, a bolsevista hatalomgyakorlás, Nyugat-Európa és a vasfüggöny, Andrassy út hatvan, kitelepítés és megtorlás, kultúra és szellemtörténet, irodalom kalodában; a politikai és közéleti író jegyzeteinek olvasásával az íróról alkotott képünk is egyre tisztábbá válhat, miközben páratlan kulturális panorámaképet kapunk a kettészakadt Európáról.

Jelent-e valami újat e kötet a Márai-portréban? Úgy tűnik, hogy a felolvasások árnyalják az eddigi megállapításokat a „hazáját gyűlölő” emigráns Márairól, számos idézet jól példázza ezt. Egyrészt a féltés hangján szól az ország népéről, amely kiszolgáltatott a Szovjetuniónak és hazai lakájainak, másrészt történeti körképet ad a korról.

Márai Sándor magyar író akart lenni, idehaza szeretett volna élni és dolgozni. Ez nem sikerült, de felolvasásai közreadásával a kassai polgár egy kicsit ismét hazaérkezett. „Hallgassuk” őt érdeklődéssel, „nyitott füllel”!

Kerekes Tamás

Toby Young: Hogyan veszítjük el barátainkat és legyünk magányosak

Cartaphilus

„Az est folyamán Anthony Haden Guest, a legendás híró brit újságíró volt a vendéglátóm. Anthony egy angol lord törvénytelen fia és Jamie Lee Curtis férjének, a Los Angelesi filmproducer, Christopher Guesnek a féltestvére volt. Amikor Anthony 1976-ban megérkezett New Yorkba, azt gondolta, hogy fényes jövő vár rá, mivel a Fleet Streeten már sikerült nevet szereznie magának, és egy csomó befolyásos támogató állt mögötte, többek közt Tom Wolfe. (Ő volt a gonzó-újságírás megteremtője - by Rajkó Félix.) Ugyanakkor egymás után vesztett össze ezekkel a jótevőkkel, és annak ellenére, hogy jól élt szabadúszóként, soha nem tudott fényes újságírói karriert befutni. Nem azért, mert tehetségtelen. Épp ellenkezőleg. Anthony rendelkezik az újságíró három legfontosabb képességével: megnyerő modor, átlagon felüli ravaszság és egy kis írói véna. Azonban ő is rabja az újságírók bűnének. iszik. Ez önmagában nem lenne gond. Christopher Hitchens - egy másik Nagy Britanniából érkezett újságíró - szintén nagyívó, de ez egyáltalán nem befolyásolja karrierjét. Ellenkezőleg. Hitch iszákossága szerves része kicsapongó személyiségének. De Hitch-csel ellentétben, aki úgy tűnt, minél többet iszik, annál briliánsabb, Anthony ellenszenves részeg. Egyetlen este leforgása alatt lesz nagy tudású ivócimborából kötekedő futballhuligánná, aki az élő fába is beleköt egy kis verekedés kedvéért. Átalakulását legjobban azzal a négy névvel lehet jellemezni, amelyet mindenki ismer. Amikor megérkezik a buliba, ő „Haden-Guest”, vagyis vendég-Haden, néhány pohár bor után már „nem kíváncsi vendég”, aztán egy két üveg után „szörnyeteg-Haden”, és amikor elkezd vodkázni, már csak „Szörnyeteg”.

Anthony másik főbűne a karrier szempontjából az, hogy nem tud ellenállni a jó partiknak. Sőt a rosszaknak sem, ha akad ingyen ital és néhány szendvics. A Spy magazin minden évben meghirdette a „vasember tízpróba” nevű versenyt, abból a célból, hogy kiderüljön: egy év alatt ki vett részt a legtöbb partin Manhattanben. Volt néhány esélyes versenyző, de a szörnyeteg minden évben nyert. Az a közös esténk Anthonyval az ő számára meglehetősen hétköznapi volt, de egy olyan friss húsnak, mint én, igazán élményszámba ment. elhívott, hogy kísérjem el a tavaly AIDS-ben meghalt londoni előadóművész, Leigh Boverly emlékére rendezett estre. Az első jele annak, hogy ez egy nem szokványos este lesz az volt, hogy kiszúrtam magamnak két nagyon vonzó, az utcán sétáló nőt, akiken úgy tűnik, testszínű sztrecs body van.

Nézd csak - böktem meg Anthonyt. Távolról olyan az a két nő, mintha meztelenek lennének. Feléjük pillantott és irigylésre méltó lélekjelenléttel azt mondta - Azok is. Este fél kilenc volt, még világos, és ahogy közelebb értek hozzánk, egyértelművé vált, hogy Anthonymnak igaza van: csakugyan meztelenek voltak. A helyszín a Nyugati Tizenharmadik utca egyik művészeti galériája, dugig tele volt, de meglepő módon az első sor üresen maradt. Feltételeztem, hogy a sajtónak van fenntartva, és átpréseltem magam a tömegben. A műsor elején egy HIV pozitív előadóművész lépett fel, aki arról volt híres, hogy a színpadon öncsonkítást végez. A következő egy transzvesztita volt, Lady Bunny, aki kezdetben anekdotázott. Nevetéstől könnyes szemmel idézte fel, hogy egyszer Boverly közvetlen fellépése előtt beöntést kapott, és az egész első sort lefröcskölte a folyadékkal „Annak az embernek a tiszteletére, aki miatt egybegyűltünk - mondta - úgy határoztam, hogy megismétlem ezt a legendás mutatványt.” Lady Bunny ezzel hátat fordított a közönségnek, és elkezdte egyre feljebb húzni a szoknyáját, centiről centire. Mindenki erre a pillanatra várt. Ahogy teltek a másodpercek, és a szoknya egyre magasabban volt, a reflektor arra a két bepalizott nézőre irányult, akik történetesen az első sorban ültek.”

Elbűvölő humort, számtalan anekdota, és szociológusi véna található a kötetben. Nem tudtam néha, hogy sírjak vagy nevessek. A számtalan nevettető történeten keresztül ívelő gondolat az, amikor az USA meritokráciáját szembesíti Nagy-Britannia osztálytársadalmával, s rámutat a két ország különböző celebjei és bulvársajtója közti különbségre. Igazi csemege.

Kerekes Tamás

A kiadó:

A „Hogyan veszítsük el barátainkat és legyünk magányosak” - Toby Young vicces, okos és megható beszámolója arról az öt évről, amelyet a siker és önmaga keresésével töltött New Yorkban. Megtudhatjuk belőle, hogyan küzdötte egyre lejjebb magát a New York-i táplálékláncban a világ egyik legismertebb magazinjának szerkesztőjéből interaktív szexjátékok önkéntes tesztelőjévé.

„Young jól hozza a kopaszodó férfiak hornbys panaszait, de nem elég jól ahhoz, hogy összes csajozási balsikerét ezúton beszélje ki; amikor viszont a celebújságírás koronás főiről ír, az kellemesen pimaszkodó bulvárszurnalizmus, még ha az angol-amerikai kulturális különbségek és társadalmi összefüggések okoskodó boncolgatásával ennél valamivel többnek is akar látszani. Youngnak megvan a magához való iróniája, de másokkal szemben kevésbé megengedő a humora: könnyed kis leszámolás ez a könyv, mellyel a szerző visszakapaszkodott a VIP-páholyba.” (Magyar Narancs)

Fordította: Pocsai Zsuzsa. Cartaphilus, 2009, 364 oldal, 3990 Ft

Szczepan Twardoch: Morfium

www.typtex.hu

„1939-ben járunk, érik a második világháború. Konstanty Willemann, egy német származású varsói polgár, egy cinikus gazember és kurvázó morfinista, kénytelen részt venni a nácik elleni rövid háborúban, majd beszervezik az ellenállók közé és nagyjából ennyi a történet. Nem túl izgalmas vagy összetett, de nem is ez a célja. Arra pont ideális, hogy Kostek belső vívódását keretezze, ugyanis Konstanty Willemannak van egy Gollamja. A könyvben természetesen nem Gollamnak hívják Kostek enyhe tudathasadását, hanem fekete istennek.” (kultnaplo.blogspot.com)

„A hatszáz oldalas regényből akár kétszázat is nyugodtan ki lehetne húzni, a történet nem veszített volna vele semmit, viszont az elromlott világ sokkal hangsúlyosabb és jelentőség-teljesebb lehetne. Rengeteg a német párbeszéd, ami realiztikussá teszi az történetet, de a dialógusok fordítása a könyv végén van, persze szépen sorszámozva, de a folyamatos lapozgatás megzavarja az olvasás ritmusát - néha bosszantó, hogy két oldalon hatszor kell lapozni -, a lábjegyzetes megoldás kevésbé elegáns, de az olvasói élményt növelhette volna.” (Ráti József)

„Helena, a felesége tisztasága, szépsége és szerelme megmagyarázhatatlanul űzi minduntalan a szajhák közé, s kisleány, Jurek iránti szeretete sem ösztönzi arra, hogy kimásszon a mocsokból. Fioláit Jacektól, az orvos barátjától szerzi be, s amikor már tőle is „elvitte a morfiumot, ami a sebesülteknek jár”, a szeretőjéhez, Saloméhoz fordul. Az események akkor kezdenek „sűrűsödni”, amikor - apósa kérésére - el kell vinnie egy csomagot egy megadott címre, s ennek olyan váratlan következményei lesznek, amelynek számai egészen Budapestig vezetnek majd. Kiváló német tudásának köszönhetően ugyanis belecsöppen az ellenállási mozgalom munkájába: titkos információkat kell Magyarországról Varsóba juttatnia - apja német papírjaival és náci tiszt egyenruhájában (az egy külön történet, hogyan bújik apja bőrébe és ruhájába). Vajon sikerülhet-e a küldetése, hitelesen el tudja-e játszani a kemény német tisztet, aminek következtében az ellenőrzési pontokon gond nélkül tovább juthat?

Ez volt az a pontja a regénynek, amikor egyfajta fejlődést éreztem Konstanty személyiségében: a regény eleji léhasága, morfiuméhsége szinte köddé vált, hosszú ideig meg sem fordult a fejében, hogy szüksége lenne rá - talán ez a rá bízott fontos feladatnak is köszönhető, amely betöltötte mindennapjait, s amelynek sikere nagyfokú önuralmat követelt meg tőle. Ám Szczepan Twardoch engem nem elsősorban a cselekményvezetésével bűvölt el, bár tagadhatatlan, hogy 600 oldalon igazán eseménydús, lebilincselő történetet sikerült elém tárnia. Engem inkább az a szokatlan narráció fogott meg, amit még eddig semmilyen prózában nem tapasztaltam. Már rögtön az első oldalon feltűnt a furcsasága, mint valami igeragozósdí: „Szóval felébred. Felébredek. Felébredtem.” Nem értettem, mi szükség rá, mi a célja, de gondoltam, haladjunk, majd kiforjra magát, biztosan csak valami posztmodern örület...”

Nos. Tagadhatatlanul magával ragad a történet sodra bennünket. Néhol túlírta könyv. Keveri az igeidőket, narrációjában előfordul központozások nélküli több oldal. Sok az ismétlés, de néhol meg is éri.

Részlet a regényből: „Nem lenni - finom dolog. A nemlét elegáns. Szégyellem, hogy felelősség terhel azért az illetlenségtért, hogy még mindig élek, ahelyett, hogy föbe lőném magam, vagy hagynám, hogy a németek föbe lőjenek, és halálommal elegáns ember váljon belőlem. Salome (a „főhős” szeretője - a szerk. Rajkó Félix) nem ismeri a szégyent, viszont ismeri és megkülönbözteti azt, ami kifinomult, attól, ami közönséges. Salome sosem szülne gyereket. Hazudott a pillantásával, a jóságos arcával, amit a férfinak mutatott, hazudott a két „n”-es

Hermannak a hajfürtjeivel, ruháival és merengő pillantásával olvasás közben. Salome nem ilyen. Most a következő dosszié. Nincs rajta felirat. Kinyitom, megint fényképek. Kihúszom az első néhányat, és rögtön visszarakom. De kíváncsiságom legyőzi a félelmemet. Végül is ember vagyok. Az ember azért ember, mert kíváncsisága legyőzi a félelmét.”

„Ma máshogy féltem. Mitől félhettem volna akkor, posztumusz kapok Vitézségi Keresztet? A megözvegyült Hela és az árván maradt Jurek sorsától? Dicsfényben fognak fürödni, a kicsi halott apja melegében nő fel - halott ugyan, de jobb, mintha élne. Hisz miféle apja lennék, ha élnék is? Jobb lett volna, ha akkor meghalok. boldogok, akik a pokolban vannak, végül már nem kell elviselniük a világot.” (részlet a regényből - a szerk. Rajkó Félix).

Szóval ez pszichedelikus próza, vagy valami posztmodern balgaság becsomagolva a JÓ ÖREG LINKSÉGBE. Ezt döntse el az olvasó.

Mindenesetre nálunk kedvező fogadtatásban részesült, de hazájában is. Antihőünk megalkotója, Szczepan Twardoch viszonylag fiatal lengyel szerző. Esszéista és újságíró, akinek Morfium című regénye páratlan siker lett: elnyerte a Polityka hetilap 2012-es Paszport díját, valamint a legrangosabb lengyel irodalmi elismerést, a Nike közönségdíját; a magyar megjelenés idején pedig az Európai Könyvdíj (Le Prix du Livre Européen) hivatalos listájára is felkerült.

Hogy sikerének mi lehet a titka, arról a kötet ismertetője sejtet valamit. Eszerint „Twardoch olyan antihőst alkotott, akit szeretünk, akinek szurkolunk, annak ellenére, hogy szégyentelen és megátalkodott. Akinek Varsó kiégett utcáin tett minden lépését egy különös hang kíséri, egy rejtélyes erő, mely a múltat és a jövőt is ismeri. S hogy ez egy gépezet, mely a világ feletti uralmat bírja, vagy a Sátáné, talán a címben szereplő drog suttogja a gonosz varázslatokat hősünk fülébe? Twardoch egy embert mutat meg nekünk, akit felkapott a történelem forgószele, akit rabul ejtettek saját ösztönei, valakit, akinek több szégyenletes vonása van, mint jó. Talán mert a világ is éppen ilyen.” (könyvkultura.hu)

A szerző egyenetlen prózájában végül is értékrendeket ütköztet. Identitásproblémákat dramatizál. Haza, becsület, hazafiság, szexualitás: szembesít bennünket az ő értékrendjével. Regényvilágának eleven, vibráló levegője van. Az író olyan antihőst indított el regényében, akinek kezében hasznavehetetlen iránytű van, de végül is a lengyel ellenállás tagjává válik ötvenhat, vagy ötvenhetes fedőnévvel. Furcsa kötet, de elolvasni kötelező.

Kerekes Tamás

A kiadó:

Isten? Haza? Becsület? Morfium! 1939, Varsó, a német megszállás első heteiben. Konstanty Willemann varsói polgár, egy német arisztokrata és egy asszimilált sziléziai asszony gyermeke, akit nemigen foglalkoztatnak a hazafias jelszavak, a hős katonák vérével megszentelt hagyományok. Egy cinikus gazember, egy bonviván, egy romlott morfinista. Hűtlen férj és rossz apa. Konstanty kelletlenül vesz részt a szeptemberi hadjáratban, a vereséget követően is akarata ellenére lesz tagja egy földalatti ellenálló szervezetnek. Nem akar se lengyel, se német lenni... Csak egy újabb adag morfiumot, és tovább élni a világfi és szoknyabolond életét. A történelem elől azonban nincs menekvés. Szczepan Twardoch olyan antihőst alkotott, akit szeretünk, akinek szurkolunk, annak ellenére, hogy szégyentelen és megátalkodott. Akinek Varsó kiégett utcáin tett minden lépését egy különös hang kíséri, egy rejtélyes erő, mely a múltat és a jövőt is ismeri. S hogy ez egy gépezet, mely a világ feletti uralmat bírja, vagy a Sátáné, talán a címben szereplő drog suttogja a gonosz varázslatokat hősünk fülébe? Twardoch egy embert mutat meg nekünk, akit felkapott a történelem forgószele, akit rabul ejtettek saját ösztönei, valakit, akinek több szégyenletes vonása van, mint jó. Talán mert a világ is éppen ilyen.

William Boyd: Solo

XXI. Század Kiadó

A high tech csodafegyver Zanzarimban, azaz Afrika harci szelleme

Indulhat a móka! - adta ki a törzsi harcosoknak a parancsot az ezredes, mire egy szétlőtt kunyhó mögül előlépett egy vajákos ember. - Bond nem tudta máshogy nevezni a fehérre mázolt arcú, szeme körül zöld festést viselő férfit. A nyakában kagylókból és gyöngyökből álló vastag nyakláncot viselt, és a csuklóját is hasonló ékszerek díszítették. Lassú tánclépésekkel közeledett, az ékszerek folyamatos csörgésétől kísérvé. Félmeztelen volt, és vastag, szürkére száradt fűszoknya volt rajta, ami egészen a bokájáig leért. A kezében egy kivájt tölcszerű edény volt, és egy lószőrből font ecset. A katonák sorfala alatt sasszézott fel, s alá, néha belemártotta az ecsetet az edénybe, majd bekente vele a mellkasukat és az ágyékukat. Közben nagyokat húzott a folyadékból, és összezárt fogsora közt a katonák arcába köpte a levét. Miután végzett a szertartással, három nagyot rikoltott, hátralépett, és furcsa, áldásszerű kézmozdulatot tett, azután visszament a kunyhó mögé. - Vezesd el őket, mondta az ezredes, szólt rá az egyik fehér zsoldosra, mire a menetoszlop lassú kocogással elindult kifelé a faluból menetdalt skandálva. Az ezredes Bondhoz fordult. - Imádom ezt a palit. - Elővett egy doboz cigarettát, és megkínálta Bondot. - Ez a fétispap, vagy mi a fene, ezer emberrel is felér. Az áldása nélkül nem harcolnak.

- Mi volt ez a hókuszpókusz?

- Ettől lesznek halhatatlanok. Most már nem ismerik a félelmet, sőt várják a halált, hogy szellemharcosokként visszatérhessenek. Beszarás.

Később: Bond az úton elengedett egy túlkölő autót. Egy csillogóan fekete Mercedes SL volt, lefüggönyözött hátsó ablakokkal. - Ki a fene volt ez?

- Tony Msour - felelte az ezredes. Egy roppant gazdag ember. Bond emlékezett a névre. Ő volt a vajákos, fétispap.

A kiadó:

1969-et írunk, és James Bond, a 007-es ügynök éppen a 44. születésnapját ünnepli, amikor a titkosszolgálat vezetője magához rendeli, és megbízza egy furcsa feladattal. Egy kis nyugat-afrikai országot, Zanzarimot véres polgárháború szakított ketté, és M azzal bízta meg Bondot, hogy verje le a felkelést.

Afrikába érkezve kezdetét veszi egy lázas tempójú kaland, amiben Bond felfedi a háború mögött álló valós erőket és rájön, hogy a helyzet minden, csak nem egyértelmű. Bond darabonként rakja össze a képet, és kiderül, mi a véres konfliktus valódi oka, egy olyan szövevényes összeesküvés, ami messzebbre és magasabbra mutat, mint álmodni merte volna.

A regény olyan kalandra viszi olvasóját, ami a nyugat-afrikai hadszíntértől a londoni és washingtoni titkosszolgálatok irodáig számos helyszínen zajlik. Cselekménye az első oldalon ragadja meg az embert és nem ereszti. Hihetetlen fordulatok, hajmeresztő szituációk, és a hatalom hiteles ábrázolása - ez a Szóló, a James Bond-életmű legújabb, lenyűgöző darabja.

William Boyd, akinek munkásságát számos irodalmi díjjal ismerték el, hűen követi az Ian Fleming által teremtett Bond-hagyományt, de hőse sötétebb, komorabb és egyben érettebb is. A legújabb Bond-regény megjelenése után hosszú ideig szerepelt a népszerűségi listák élén, 2013-ban Angliában a National Book Awardsra jelölték, és mind a rajongók, mind a kritikusok nagyon kedvezően fogadták.

„William Boyd James Bond-regénye, ha lehet, még Ian Fleming néhány eredetijét is felülmúlja.” - The Observer

Kerekes Tamás
by Rajkó Félix

Závada Pál: Egy piaci nap

Magvető Kiadó

magveto.kiado@lira.hu

Závada Pál emlékezetpolitikánk csődjéről írt egy újabb kisregényt, ami bizonyos mértékig az Idegen testünk c. regényének a meghosszabbított változata lenne. A szövegegész kohéziós ereje a narrációs technika. És a drámaiság. Prozódíája sodró, indulatos. A zavaros, kusza, több helyszínen is zajló cselekményeket a hozzá tartozó monológokkal és emlékekkel keresztbe-fűzve Hadnagy Sándorné Mária szemén keresztül láttatja az író. A narrátor néha a feljegyzéseire támaszkodik, néhol az emlékeire. A kibeszéletlenség indulata hozhatta létre a művet. Amikor egy kiló kenyér százötven millió pengőbe került, akkor játszódik a regény, igaz az előzményeket, még 1944 előtti eseményeket is megidéz a narrátor. Hallgattassék meg a másik fél is. Mária beszámolójából kiderül, hogy néhányan hogy nézték a zsidóságot:

„Emlékszem, kamasz lányként Annussal többször is beszélgettünk arról, hogy miért van az vajon, hogy a legvonzóbb példákat is ők kínálják (azaz a zsidók - Kerekes Tamás) - mert azt egyikünk sem tagadhatta, hogy egyszer majd így szeretnénk élni, ahogyan Ágota, ráadásul olyan szerelmesen, mint ezek a Neubergerék - de megállapítottuk, hogy az ellenkező póluson, a visszataszító eseteket is egyre-másra öbelöljük lehetne felsorolni.. Hiszen a fajtájukbéliiek között találhatjuk a legviszolyogtatóbb viselkedést - mint a hangoskodást és a tolakodó szószátyárkodást, a gúnyolódást, a kérkedést meg a mások becsapására való ösztönös hajlamot. Alantasabb rétegükben pedig szembeötlik a mellőzöttség vagy nélkülözés miatti sértődöttség, a sötét gyanakvás és őszintétlenség - párosulva a gyakran viszolygást kiváltó testi jellemzőkkel, s nemritkán megtetézve még az ápolatlansággal. Még rosszabb esetben náluk döbbenhetünk rá a kommun rebellis ösztöneire, de ez akár merényletre is elszánt, gyilkos indulat szintén öbennük rejtőzhet. Amely adott esetben ki is ütközik akár.”

A kisregény különböző progomokat ír le, a népi demokrácia zavaros világából, amelyben az is indulatokat gerjesztett, hogy a visszatért zsidóság (tehát az elpusztultak kivételével) követelte volna azokat az ingatlanokat és ingóságokat, amelyekre még elhurcolásuk órájában rácsapott a csöcselék. A háború utáni zavargások kirobbantó oka Závada olvasatában, azért következhetett be, mely a romjaiból magát összeszedni akaró magyarság szemében a kereskedelmet beindító zsidók voltak. Innen már csak egy ugrás őket okolni a hiányért, mikor nekik meg volt még valamicske árukészletük. Indulatos, feszes próza. A narrátornő férjét halálra ítélik, majd másodfokon szabadon engedik ártatlansága miatt. Van miért izgulnunk, talán az idő begyógyítja a sebeket. Felkavaró regény.

Kerekes Tamás

Itt az új Závada-regény, az „Egy piaci nap”, melyben az 1946-os magyarországi antiszemita pogromok története elevenedik meg egy piaci napba sűrítve. Závada Pál regénye is sűrítve lesz, felolvasószínházi formába sűrítve ismerhetjük meg a főszereplőt, a falu tekintélyes kereskedőjének lányát, egy tanárember feleségét, aki tanúja lesz egy zsidó tojáskereskedő elleni támadásnak, amely vérengzéssé fajul. Asszonyok vezetik a rettentő pusztítást, amely nem kímél sem nőket, sem gyermekeket. A pogromot követően nyomozás indul, és tárgyalások során tárulnak fel az előzmények, a háború alatti és az utána kialakult állapotok. (MANCS)

A regény számtalan alapvetően fontos belátáshoz eljuttathat. Az egyik ilyen az, hogy megdöbbenően keveset tudunk a közvetlenül a második háborút követő átmeneti és zavaros időszakról - többnyire a később évtizedekre vonatkozó tudásunkat vetítjük vissza rá; s ennek jó példáját nyújtják a holokausztról való (nem)tudásra vonatkozó képzeleteink. Közvetlenül a

háború után számos túlélői memoár, visszaemlékezés, sőt, szépirodalmi mű született, mégis a köztudat úgy tekint a holokauszt irodalmára, mint ami csak évtizedekkel később jelentkezett. Az Egy piaci nap vitatja, a maga implicit módján, a nemtudás képzetét. A túlélőkről ugyanis tudták, hogy túlélők, hogy nem volt várható a visszatérésük (nem is várták őket, javaikat széthordták). A regény arra mutat rá, hogy ebben a kaotikus időszakban zavartalanul él tovább a zsidógyűlölet és annak tulajdonképpen összes hagyománya: a gazdasági érvekkel operáló antiszemitizmus, a teológiai antiszemitizmus, a vérvád-hagyomány, és még sorolhatnánk. Emellett tovább él a holokausztból származó tudás, hisz a közösségekből való deportálás azt bizonyította, hogy a zsidók védtelenek, nem-állampolgárok, irtani valók. Ezzel kapcsolatban azt is látnunk kell, hogy a holokauszt a kirekesztés és az agresszió évszázadokat átfogó folyamatába illeszkedett bele, és ami 1882-ben már zajlott és Tiszaeszláron alakot öltött, az folytatódott 1946-ban is. Az Egy piaci nap részletesen kidolgozza, bemutatja a vérvádak tömegszervező és -mozgósító hatását, amely megjelent és működött minden háború utáni pogrom esetében. (Szűcs Teri)

A másik megrázó és alapvető belátás, amire eljuttat a regény, az, hogy a politika a társadalmi agresszió haszonélvezője. Miközben se Kunmadarason, se Kunvadason nem lehet megállapítani, hogy kik voltak, s mi célból tevékenykedtek a felbujtók, s hogy voltak-e egyáltalán, vagy pedig a gyilkoló dühnek tényleg csak egy lökésre volt szüksége, hogy kitörjön, és hogy a tömeg élő testeket szaggasson szét pusztá kézzel - eközben azt viszont láthatjuk, hogy az összes politikai oldal megpróbált még azon frissiben a maga számára tőkét kovácsolni az eseményekből. A szélsőjobb antiszemita indulat szításával védte perbe fogott tagjait; a kisgazdák már a pogrom estéjén a zsidótlanításban látták az egyetlen lehetőséget a községbeli indulatok lelohasztására; a kommunisták pedig egyfelől a kisgazdák leszalámizásában, másfelől a nemzeti-antikapitalista, árdragítókát-spekulánsokat-forintrontókat üldöző narratíva fenntartásában, a gazdasági érvekkel operáló antiszemitizmus szításában voltak érdekeltek - ezt a miskolci pogrom története világosan megmutatta, és részletesen elénk tárja Závada regénye. Fennmaradt az egyik kunmadarasi, szinte agyonvert férfi tanúvallomásának egy mondata, és visszaköszön a regényben is: mikor öt fogát kiütötték, rájött, hogy nem baloldaliként, hanem zsidóként verik. Ami azt jelenti, hogy pusztán azért verik, mert verhető, mert nem ember, hanem csupán egy üthető, gyűlölt test, amit nem véd senki, ami egyetlen oltalmazó, hivatalos közösségbe sem tartozik, amin le lehet vezetni az indulatokat. A politikai oldalak pedig a zsidóknak ezt a mindenben kívüliséget használták fel arra, hogy a történeteket a saját érdekeik szerint interpretálják, alakítsák.

Mindazt, ami a kunmadarasi, miskolci, s a többi 1945 vége és 1949 közti pogromról és zsidóellenes bűncselekményről átgondolhatunk, feltételezhetünk és elképzelhetünk, Závada egy karcsú kötetben fogja össze. Az Egy piaci nap feszes és dramatikus szerkezetű mű. Tudni lehet, először színpadi darabnak készült, s a felhangzó monológok - Máriaé, Iréné - mellett számtalan kórusbetétet tartalmaz. Különösen erős a piaci lincselést elindító kofák kara, amely vissza-visszatér a műben. A regény egyetlen gyenge pontja az, amikor túlságosan egyértelmű marad a dramatikus szerkesztés, s a közönség viccigényét kielégítendő, a dramaturg elhelyez egy-egy ízes poént a történelmi analízisben. De azt is tudhatjuk, akár a történeti munkákban felbukkanó tanúvallomás-idézetekből, akár másfajta tapasztalatainkból: az agresszorok nevetségesek is. Rettenet és nevetség. Letagadott közelmúltunk élveboncolásakor ez is napvilágra kerül. (Szűcs Teri)

A regény alapjául szolgáló történet fellelhető az interneten. A feldühödött, több száz fős tömeg megtámadja a helyi zsidókat. Három embert meggyilkolnak.

A kunmadarasi pogrom közvetlen előzménye a Nagy János helyi református tanító és levente-oktató elleni népbíróági eljárás volt. A szomszédos Karcagra, 1946. május 20-ára kitűzött másodfokú tárgyalásra 300-500 főnyi szimpatizáns kísérté el a vádlottat. Ott voltak a Kis-

gazdapárt, a Parasztpárt és a Nőszövetség vezetői és tagjai, valamint Nagy János volt leventéi is. A csoport érkezéséről egy ismeretlen telefonáló értesítette a karcagi rendőrséget, amely a város határánál feltartóztatta a tömeget. Miután a rendőrök csak ötven embert akartak továbbengedni, a tüntetők Nagy Jánossal együtt visszatértek Kunmadarasra. A feltüzelt tömegben elterjedt a szóbeszéd, hogy Karcagon a zsidók gyermeket raboltak el, és kolbászt készítenek a húsból. Hazafelé az emberek körülvették a kommunista párt tanúként beidézt vezetőjét, Takács Ferencet és társait, akik csak riasztólövésekkel tudták távol tartani a támadókat.

A tüntetők ezután az Ipartestület székházában Nagy János vezetésével kérvényt fogalmaztak az igazságügy-miniszterhez és igyekeztek nyomást gyakorolni a terhelő tanúkra. Mások mellett Wurczel Ferenc szociáldemokrata párttitkárt is az ipartestületi székházba akarták vinni, hogy vonja vissza tanúvallomását. Wurczel végül hajlandó volt egyezkedés céljából a tüntetőkkel menni, de még az épület előtt megtámadták, és súlyosan bántalmazták. Az antiszemita hangulatot tovább fokozta az a hír, hogy a helyi zsidók tájékoztatták a rendőröket a demonstrálók érkezéséről. Éjszakára őrseget állítottak Nagy házához és másnap reggelre állítólag népgyűlést is szerveztek.

Másnap, május 21-én (kedden) reggel a hetipiacon kunmadarasi parasztasszonyok megtámadták a jórészt helyi illetőségű zsidó árusokat. Azzal vádolták őket, hogy a tojás- és baromfi-felvásárlás során árdrágítást és üzérkedést követnek el. Többen felhánytorgatták, hogy a deportálásból hazatérő zsidók visszakövetelték 1944-ben elkobzott javaikat. A támadók összetörték Kuti Ferenc tojáskereskedő áruját, őt magát papucsokkal ütlegették. A tömeg létszáma 50 és 100 fő közöttire becsülhető, többségük a legszegényebb társadalmi réteghez tartozó helybéli, iskolázatlan agrárproletár, zömmel nő és fiatalos volt. Több jelentés is említi a helyi cigányok részvételét.

A később tovább növekvő tömeg botokkal, kövekkel és szerszámokkal felfegyverkezve megtámadta a zsidók házait. Korra és nemre való tekintet nélkül kíméletlenül bántalmazták az áldozatokat, közülük ketten (Kuti Ferenc, Neuländer Ferenc) később belehaltak sérüléseikbe. A harmadik halálos áldozat a Karcag irányába menekülő Rosinger József volt, akit a repülőtérenél dolgozó helyi és karcagi munkások (köztük kamasz fiúk) a helyszínen agyonvertek. A sebesültek száma 14 fő volt. Egy kisiskolás szemtanú emlékei szerint „Borzasztó volt a tömeg, ahogy összegyűlt. (...) a kövesút, amilyen széles volt, olyan szélesen hömpölygött a nép. Nem tudom, hogy gyűltek össze, de azok úgy mentek, mint a csürhe, ezeket a zsidó embereket hajtották, és ahol most van a kenyérbolt, ott is volt egy nagy terményforgalmis bolt, és onnan is a kereskedőt is kihúzták az útra és ott verték szét a fejét, nagyon csúnya munkát végeztek. És ez egy napig tartott.” A megtámadott házakat mindenütt kifosztották.

Ekkor már megerősített (25-30 fős) rendőri egység volt a községben, de a karhatalom nem állította meg a pogromot. Néhány kivétellel senki nem emelt szót a kegyetlenkedések ellen vagy próbált segíteni az áldozatokon. Passzív maradt a helyi értelmiség is, beleértve a pártvezetőket, az egyházak lelkészeit és az eljárás alatt álló tanítót. A késő délután összeült pártközi értekezlet Takács Gergely, a Kisgazdapárt helyi titkára elnökletével felszólította Takács Ferenc párttitkárt és a „község zsidó lakosságának azt a részét, amelyik nem hajlandó beilleszkedni a község demokratikus életébe, hogy saját maguk érdekében a falut hagyják el”. A határozat sajátos „kompromisszum” eredményeként született meg. A kisgazda Takács eredetileg az összes zsidó hat órán belüli távozását követelte, de ezt a baloldaliak tiltakozása miatt elvetették. A vitát végül a Nőszövetség vezetője (akinek zsidó férje volt) döntötte el azzal, hogy támogatta a „korlátozottan” antiszemita verziót.

A nap délutánján megérkezett a megyei rendőri vezetőség és az illetékes szovjet parancsnok. A tömeget szétoszlatták. Másnap (május 22.) a Belügyminisztérium politikai osztályának emberei is megjelentek Tömpe András ezredes vezetésével. A kisgazda szimpatizánsok ismét

ellenállást tanúsítottak, de a rendőrök szétkergették őket. Összesen 120 embert tartóztattak le. Végül 59 személyt fogtak perbe, köztük 20 nőt és öt fiatalekorút. Ügyüket kezdetben a szolnoki statáriális bíróság tárgyalta. Ez azonban a három napos határidőn belül nem tudta lezárni a bel- és külpolitikai szempontból egyaránt kényes ügyet. Ezután áttették a büntetőper a népbírósághoz. Az elsőfokú, halálbüntetéseket és kényszermunkát kiszabó ítélet után a fellebbviteli tárgyaláson Tóth Zsigmond elsőrendű vádlottat életfogytiglani fegyházra, Takács Gergelyt két év két hónap börtönre, a gyilkosságokért közvetlenül felelős személyeket két és fél évtől tizenkét évig terjedő fegyházra illetve börtönre, a többi vádlottat nyolc hónaptól három évig terjedő szabadságvesztésre ítélték. Nagy János tanítót a népbíróság felmentette. A pogromot túlélő zsidók jó része az eset után elmenekült, részben Karcagra, részben Budapestre. A baloldali és liberális sajtó felháborodottan tiltakozott és követelte az eset újratárgyalását, de erre nem került sor.

1994 októberében a község központjában emlékművet állítottak a pogrom áldozatainak.

Források: MOL XXXII-7-a d.; PIL I. 274. 11. cs., 64. ő. E.; Tóth Zsigmond és társai pere. BFL Népbírósági ir. V-56032; JNSZML Népbírósági. ir. 428. és 436. d.; Népügyészégi ir. 9-10 dobozok; Jelentés a kunmadarasi pogromról. 1946. május 20-21. közli: Mink 2004; Magyar Államrendőrség Szolnok vm. főkapitányságának jelentése a közrendészet és közbiztonság állapotáról. 1946. június 9. Belügyi Szemle, 1982. 8. sz. 54-58. o.; USC SHOAH Judit M. visszaemlékezése; Az Igaz Szó, Haladás, Képes Figyelő, Kis Újság vonatkozó számai; Köztársaság, 1946. június 20; a Ludas Matyi, Magyar Nemzet, Népszava, Szabad Nép, Szabadság, Új Élet 1946. május 30. és június 13-i számai; Apór 1998; Apór 2008; Kőbányai 1990; Ötvös 1990; Pelle 1996, 151-168. o.; Vörös 1994.

Részlet:

„Meg tudom mondani, melyik volt az a pillanat, amikor belém nyilallott, hogy ennek a viharverésnek a legsúlyosabb villámcsapása miránk fog lesújtani. Hogy innentől fogva nem óv meg semmitől, ha szörnyülködve befogom a szemem. Hogy hazafuthatok ugyan, s befúrhatom a párnák közé a fejem, mert iszonyodom attól, amit ezek művelnek - ám ezzel se megyek semmire. Mert már nemcsak másokat fenyeget ez a roham a szemünk láttára, hanem hogy az ostromoló kedvnek éppen mi leszünk a kiszemelt célpontjai, ez világosodott meg előttem abban a percben.

Vagyis pontosan akkor, amikor a piactér mögötti Görbe utcán az oszladozó, de még mindig ingerült csödület szeme láttára kivágódik a félig kitért nagykapu másik szárnya is, és egy kihátráló ismeretlen rendőr meg egy civil ruhás a térdhajlatánál s a hónaljánál fogva hoznak ki egy magatehetetlen testet, én pedig odanézek. És nem rögtön - mert az ember tekintetét önkéntelenül is a szétszakadt nadrágból előbukkanó alsótest véres hasadása vonja magára, az összezúzott koponyából és arcából pedig szinte csak a kis kecskeszakáll maradt sértetlen -, de ahogy a döbbenetből kezdek fölocsúdni, és jobban megnézem az áldozatot, fölismerem benne Grósz Ferenc tojáskereskedőt.

Meg hát az is segít, hogy az ő kocsibejárója előtt állok éppen. Ahová most betolat egy kis teherautó, kiugrik belőle egy tányérsapkás - ha megbocsát, asszonyom, kér tőlem utat ezzel a meglepő választékosággal -, hogy aztán a másik kettővel együtt a csupasz bádogplatóra fektessék föl a sebesültet, majd elhajtsanak vele.

Uramisten, rettenetes, súgtam magamnak, ezt a szerencsétlen Ferke aligha fogja túlélni, s akkor innentől új fejezet nyílik. Mert ha bűnösök után kiáltanak, meglássátok, miránk fognak mutogatni majd.

Visszakanyarodtam a betört ablakok üvegcserepeitől csillogó, de már éppen kiürülő főutcára, és elindultam a szülőházam felé. Tudtam, hogy apám okult az oroszok másfél évvel ezelőtti tatárdúlásából, ezért az ő rőfös- és divatüzletét - szemben az imént betört boltokkal és szét-típort piaci bódékkal - sértetlenül fogom viszontlátni, mindkét kirakata most is föltéphetetlen acéltrettával lesz védve, ahogy házának hat ablakredőnyét is idejében lehúzta, kapuját bezárta. De most nem akartam betérni hozzájuk - nem volt kedvem apámnak az utcai állapotokra vonatkozó véleményéhez és jó tanácsaihoz, melyeket nyilván most is határozottan hangoztatna, noha én jártam éppen odakint, nem pedig ő -, ezért sem jöttem a hátsó utcán, ahol Julcsa nénit felzörgethettem volna a cselédház ablakán.

Hazaérve pedig egyáltalán nem szerettem volna beszélgetni a férjemmel sem - talán épp a beismerhetetlen rémképzetem miatt, hogy hátha őrá nézve a leginkább fenyegető mindaz, ami odakint dül éppen, holott nem ő tehet erről. Azt hazudtam neki, hogy közvetlenül a térig nem is mentem be, mert onnan ordibálás hallatszott, azt mondják, néhány garázdálkodó szét-kergette az árusokat, ládáikat pedig lelökdösték a földre. De én Julcsa nénivel váltottam csak pár szót a kisablakon át, mondom, a szüleim be vannak zárkózva, nincsen szükségük semmi-re, a hátsó utcán pedig, ahogy odáig elosontam, és vissza, különöset nem tapasztaltam. Nemcsak azt hallgattam el tehát, voltaképpen mi zajlik odakint, hanem azt is, hogy az imént az orrom előtt hozták ki az agyonvert Grósz Ferkét, s emiatt miféle rémület kerített hatalmába.

Sándornak nem tűnt föl, hogy amit röviden elhadartam, az legföljebb egy fél órácskára igazolhatott engem, nem pedig másfélre. Láttam ugyan, hogy az én igencsak megszűrt híreim is fölizgatták, és hangosan eltűnődött, vajon mekkora méreteket ölthet odakint ez a fölfordulás, meg hogy a rendőrség elég hamar képes-e majd rendet teremteni, de nyugalmat erőltetett magára. Tovább töltögette magának a zománcos kannából azt a kihűlt, ízetlen pótteát, és egy vastag szakkönyvből kivonatolta lila vonalas jegyzetfüzetébe a maga gyöngybetűivel a gabonafélék kártevőit. Föl sem igen nézett, amikor azt mondtam, bemegyek kicsit lepihenni. Jól van, Mariskám, menj csak, és már pörgette is könyvének lapjait, hogy kikeressen valamit.”

Összeállította Kerekes Tamás

Tolvaly Ferenc: A Zsolnay kód

Alexandra Kiadó

A kiadó:

Egy legendás gyáralapító...

Egy eltökélt fazekas világraszóló felfedezései...

Júlia, Miklós és Teréz - a Zsolnay-testvérek mindent elsőpró tehetsége...

Vay, egy műgyűjtő, akit csillapíthatatlan szenvedély fűz a Zsolnayakhoz

A pécsi Zsolnay család titka csaknem százötven éve foglalkoztatja a közvéleményt, nem véletlenül. A Zsolnay azon kevés, 19. századi vidéki polgári családok egyike, amelyek ma is közzismertek Magyarországon. Kivételes személyiségek sora alkotta a családot, így tudtak dacolni azzal a számtalan kihívással, amelyet a 19. és 20. századi történelem tartogatott számukra

Tolvaly Ferenc történelmi dokumentumokon alapuló, lenyűgöző regénye a titok nyomába ered: mivel magyarázható a Zsolnayak sikere, hogyan tudtak világszínvonalú értéket létrehozni úgy, hogy a szükséges feltételek közel sem voltak adottak? A titok megfejtése a családtagok személyiségében rejlik, e személyiségeket pedig a könyvben a gyáralapító lánya, Mattyasovszkyné Zsolnay Teréz személyes hangú, részben fiktív naplóján keresztül ismerhetjük meg. A regény így egyszerre család- és gyártörténet, továbbá belső utazás, Teréz belső lélekútjának magával ragadó története

Tolvaly Ferenc ihletett hangú, kiapadhatatlan mesélő. Könyvének epikus kohéziója a nosztalgikus emlékezet. A kötet kompozíciója kerek és feszes, a betétek feldobják a művet, nehogy az olvasó elszundikáljon. Lelki fejlődésregény manufaktúraszámlákkal vegyítve, harc egy gyár fennmaradásáért, ez a kerete a műnek. Remek könyv. A szétágazó szálakat mesterien fogja össze az író.

A Zsolnay kód vonzani fogja az olvasót.

Kerekes Tamás

Részlet: „Az én uram? Oh, nem! Pesti éveink alatt valamennyi nőnek, aki akarta magát, ura volt, de nem volt az én uram. Az én uram csak az lehet, akinek kebléhez varázserővel és feltartóztathatatlanul minden rezdülésem, a lelkem és természetem kényszerű vonzódást érez. Minden más odaadás bűn, amely elkövetésénél a sátán röhög, az erosz pedig sír. Hibáztam eddig, hogy hallgattam eddig. Hogy miért nem mondtam el magának? Nem tudom. Addigi életemben csak ritkán ért nemes, mély lelkiségű, jelentős élmény. Jobbára csak közönséges dolgokkal szembesültem, kivéve titkos eljegyzésem rövid egy évét, házasságunk első hónapjait, gyerekeink születését. Az életnek ezek a frissen pezsgő forrásai azonban, no meg az a kevés jó, ami még hébe-hóba csordogált és csöpögött, hamarosan felszívódtak nyomorúságos hétköznapijaim sívó homokjában. Így hát olyan nagy folyó után néztem, amely képes lehet magával ragadni izgalmas partok felé. Annyi ember köszönheti a fejlődését szerencsés véletleneknek. Eddig engem nem ért ilyen szerencsés véletlen. Egyszer, kedves barátom, tréfálkozva „kis Hamletnek” nevezett. De ha lehet, Hamletnél gyávább, töprengőbb, passzívabb, kétségbeesettebb Hamlet vagyok. Az egyetlen pesti barátnőm, Antónia, Mignonnak hívott, mint annak idején Valér is. Ha ezekkel a klasszikus személyekkel egyáltalán összehasonlíthatom magam, akkor az igazság a hasonlóságot illetően valahol a középén helyezkedhetne el, és így legalább Hamlet és Mignon keveréke lehetnék.”

„Nem lesz könnyű feladat hűen ábrázolni a kezdeteket és önarcképet festenem magamról. Túl nagy a kontraszt a között, ami voltam, és amivé lettem: két lélek, mely alig mutat rokonságot egymással. Nem tudom felidézni magamban fiatal éveim ártatlan, romantikával átszótt naivitását. Megpróbálok leánykori naplómra támaszkodni. Hitelt kell, hogy adjon mindannak, amit magamról el fogok mesélni, még akkor is, ha a ma leírt szavaim nem ugyanazt a Terézt mutatják be, akit maga ismer. A gyárral kapcsolatban egyszerűbb lesz a dolgom, hiszen a hivatalos papírok, a könyvelés és az üzleti levelek sokat elárulnak...

Nem is tudom, mi mindent mondjak el. Azon kell törnöm a fejem, hogyan halásszam ki emlékezetem tengermélyéből mindazt, ami ott nyugszik a fenéken, még ha nem is gyöngyszemek - vagy ki tudja, talán mégis: tán beteg, korcs gyümölcsei egy egészséges kagylónak? Netán beteg lennék? Vajon tudom-e egyáltalán, milyen vagyok, ki vagyok? Talán, ha majd leírom az összes emlékemet, talán ha majd elolvassa hőn szeretett barátom, majd fogja tudni, és elmondja nekem is, ki vagyok. De ehhez le kell írnom családom történetét. Abban körvonalazódik lényem alapja, a családom által és miatt lettem azzá, aki vagyok...

Egy huzamban, egy lélegzettel akarom leírni az életemet. Mindjárt az elején kezdem.”

Történelmi dokumentumokra épülő családi kalandregényt írt Zsolnay-kód címen a Zsolnay-családról Tolvaly Ferenc író, filmrendező, a TV2 egyik alapítója, volt vezérigazgatója és résztulajdonosa. A regény alapvetően Mattyasovszky-Zsolnay Teréz, Zsolnay Vilmos lányának 70 és 90 éves kora közt írt, a család és a gyár történetéről szóló naplójára épül, de egy kitalált történetszállal válik még izgalmasabbá, teljesebbé. A mű elkészültét Mattyasovszky-Zsolnay Zsófia, Zsolnay Vilmos ükunokája, és Törő István Zsolnay-műgyűjtő is segítette.

A szerző annak a titoknak ered a nyomába, hogy mivel magyarázható a Zsolnayak világszóló sikere. A történet időben 2010-ben, a Zsolnay Kulturális Negyed megnyitójával zárul.

A Zsolnay-kód elkészültében viszont jelentős segítség volt Mattyasovszky-Zsolnay Teréz kéziratgyűjteménye. Azt olvasva pedig érezte, hogy ez a történet érdekelné fogja, mert voltak utalások, amelyek a lélekről szóltak, Mattyasovszky-Zsolnay Teréz lelki fejlődéséről, lélekútjáról. Szerinte, ha az ember elindul ezen az úton, kibontakozik egy csoda, egy 19. század végén emencipálódott nő csodája, amelyhez hasonló az Osztrák-Magyar Monarchia területén legfeljebb Bécsben volt elképzelhető. S végül egy még nagyobb csodára fény derült a német nyelven írt 3800 oldalas kéziratban, megtalálta azt a mondatot, ami miatt a Zsolnay-kód lett a regénye címe: „Az édesapám titkos kódja számok és betűk kombinációja”. Zsolnay Vilmosnak tehát igenis volt titkos kódja, hangsúlyozta Tolvaly Ferenc. Azt mondta, a kutatás során kiderítettette, hol van ez a titkos kód, de szerinte, ha az olvasó elolvassa a könyvet, maga is feltárhatja a Zsolnay-titkot.

Dunántúli Napló

Még mindig vannak olyan családok és személyek, amelyekről és akikről - érthetetlen módon - eddig senki sem írt regényt. Tolvaly Ferenc vette a fáradságot és megírta a Zsolnay családet, ami a felszínén egy monarchia-korabeli sikertörténet: művelt polgári család, egy vidéki városban, mesés vállalkozás, de van egy regénybe illő rejtélyük is: a kód, amire a szerző rátalált. Az utóbbi 160 év magyar történelmét is olvashatjuk a család történetén keresztül, amiben a magán- és a közélet szálai összefonódtak. Tolvaly Ferenc író, filmrendező 1957-ben született Marosvásárhelyen, és szerepet vállalt a hazai reklám és médiaiparban - az olvasóknak ismerős lehet az El Camino - Az út, a Santiago de Compostelába vezető zarándokútról szóló kötete, amit lélekkalandnak nevez. Most is lélekkalandot írt. A regényben szinte az összes érdekes családtag szerepel. Viszont Vay Ferencz - aki a regény legtöbb szereplőjével ellentétben

kitalált személy - egy széteső, elmúló világ képviselője, amiben már egyedül csak a szenvedély lángja lobog: a gyűjtőszenvedélyé, minden más elveszti értékét és értelmét.

Ám van benne némi áthallás, mert a családom történeti elemei is benne vannak - tette hozzá a szerző. A Vay grófok léteztek, de kihaltak, más családtagok is megjelennek a könyvben, mint például Zsolnay Ignác és Celesztin is.

Végül a címben szereplő kódról az író elmondta, létezik, egy német nyelvű naplóban talált rá, betűkből és számokból áll és egy igazi titok megfejtéséhez vezethet. (Magyar Idők)

A jelen

Több százmillió forintot bukott az állami tulajdonú Magyar Fejlesztési Bank a Zsolnay Porcelánmanufaktúra lejárt tartozásának eladásán. A követelést megvásárló kormányközeli cég viszont nagyot kaszálna az ügyleten. A liberálisok hűtlen kezelés gyanújáról beszélnek.

A budapesti Iparművészeti Múzeum és a patinás Párizsi udvar. Mindkettő felújításánál milliárdos megrendelésekre számíthat a pécsi Zsolnay Porcelánmanufaktúra. Az üzlet többeket vonz, a Zsolnayt egy kormányközeli cég is megszerezné. A West Hungária Bau meg is vásárolta a Magyar Fejlesztési Banktól a porcelánmanufaktúra lejárt adósságát, majd kezdeményezte a Zsolnay felszámolását. Az eljárás azonban nem indult el, csak vagyonfelügyelőt rendeltek ki a manufaktúrához, a szír-svájci származású tulajdonos pedig most törlesztette adósságát. (Hírtart.hu)

Több százmillióval tartozik a pécsi Zsolnay Gyár.

Hiába rendezte ugyanis a többségi tulajdonos az eddig adósságot, az nem szűnt meg, csak átalakult. A Zsolnay most is több százmillióval tartozik, csak éppen Bachar Najarinak - derítette ki a Pécs Újság.

Komoly bajban lehet a Zsolnay Gyár - sejteti a Pécsi Újság, ugyanis több százmillióval tartozik - csak éppen már nem az önkormányzatnak, az államnak vagy pénzintézetnek, hanem Bachar Najarinak.

A lap annak járt utána, hogy „mibű” fizethette ki Najari azt a közel 500-600 millió forintot, amiről júliusban még nagyszabású sajtótájékoztatót is tartott. Végül arra jutottak, hogy idén nyáron eladta a háromszintes, exkluzív budai villáját, amit egyébként a híres Simándi József operaénekes örököseitől vett a szír származású befektető még 2011-ben. A nyilvános tulajdoni lap szerint ugyanis az épület új tulajdonosa már egy libanoni származású üzletember.

Ezzel nem is lenne különösebb gond, de a lap szerint a Zsolnay tartozását tagi kölcsön formájában rendezhette Najari. Ez viszont azt jelenti, hogy most neki tartozik a gyár, ráadásul akár kamatokkal együtt. A tagi kölcsönt pedig akár tárgyi eszközök (a cég tulajdonában lévő dolgok, ingatlanok) átadásával is ki lehet egyenlíteni - írja a lap.

(via Pécsi Újság)

Kerekes Tamás